KULTÚRA

ROČNÍK XIV. – č. 11 **DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY** 1. JÚNA 2011

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

Snímka: Evelína Petrenko

Ako vnímať náboženstvo a štát

ĽUDOVÍT URMINSKÝ

Každé jestvovanie má vzhľadom na priestorové a časové okolie funkčné poslanie: má konať dobro v záujme jestvovania väčšieho celku. V prírode platia prírodné zákonitosti, v spoločnosti sa o dobre rozhoduje: platí sloboda rozhodovania a konania. Konať dobro je morálne, nekonať dobro je nemorálne. A rozvoj podporuje len konanie dobra. To je jasný dôkaz, že v spoločnosti je morálka nad vedomosťou a schopnosťou „teda morálka rozhoduje o rozvoji spoločnosti“. Emanuel Rádl na strane 136 Dejín filozofie uvádza, že Sokrates (469-399) (a pred ním Anaxagoras) šíril, že skutočne jestvuje mravnosť, že vládne jedna jediná spravodlivosť, že je dobro ako najistejšia podstata všetkého. Vidíme, že nielen všetky náboženstvá veria v dobro a v Bytosť nad človekom, ale že v to verili aj pohania. O ateizme treba povedať, že nemá pozitívny princíp, ktorý by spojoval nielen ľudí žijúcich ale aj s predkami a potomkami. Dr. Husák bol ako politik-vládca ateistom, ale pred smrťou sa vyspovedal. (Asi jeho sestra sa za neho modlila). Podobne skoro všetci komunisti na vidieku.

Vieru mal človek od začiatku svojej existencie a podľa písomnosti Izraelitov bolo od Adama po Abraháma najmenej dvadsať generácii. Boli to: Adam, Set, Enos, Kainan, Malaleel, Jared, Henoch, Matuzalem (žil 968rokov), Lamech, Noe (jediný prežil so synmi a nevestami potopu), Sem, Arfaxad, Sale, Heber, Faleg, Reu, Sarug, Nachor, Tare, Abraham, ktorý žil 1800 rokov pred Kristom a žil 175 rokov. Abraham obnovil vieru v Boha. Mal syna Izáka, ten Jakuba, ten mal dvanásť synov (so štyrmi ženami). Tak vzniklo 12 kmeňov a národ Izraelitov v Egypte, kam sa Jakub v čase sucha (7 rokov) „ vysťahoval“ za chlebom. Ako národ sa potom Izraeliti pod vedením proroka Mojžiša okolo roku 1200 vrátili do Kanaánu. Kanaán museli vojensky dobyť. Ich armáda mala 567 tisíc bojaschopných mužov. (Mená Sem a Heber ukazujú, že Hebreji - Izraeliti sú ich potomkovia). Vymenovanie potomkov Adama ukazuje , ako dlho žili ľudia bez štátu, bez panovníkov. Izraelitov spravovali kňazi, proroci a neskôr sudcovia. Až po roku 1000 pr. Kr. pomazal prorok Samuel na žiadosť ľudu prvého kráľa Saula a tým ho ustanovil za panovníka (Dávid bol po ňom).

Môžeme povedať, že viera v dobro, v Boha a vo večný život je prirodzenou súčasťou človeka a ľudskej spoločnosti. Štát vznikol ako prejav túžby po moci, ale aj túžby zbohatnúť. Moc sa získava vraždením a zotročením ľudí. Bohatstvo kradnutím a vykorisťovaním statočných, v dobro veriacich ľudí. Nie každý podnikateľ vykorisťuje. V celom svete známy kresťan Baťa podnikal a nevykorisťoval. Každý jeho zamestnanec bol „spolupodnikateľ“, bol zainteresovaný na výsledkoch svojej práce a na úspechu celku.

Aktívne náboženstvo a štát môžu vedľa seba jestvovať (a obaja podporovať rozvoj spoločnosti) v dvoch pozíciách:

- vzájomným rešpektovaním sa, čiže rešpektovaním ľudskej dôstojnosti a prirodzenosti;

(Pokračovanie na 3. strane)

Podľa posledného sčítania obyvateľstva sa Slovensko javilo ako nádejný ostrov uprostred liberálneho európskeho marazmu. Ale pre druhú stranu to bol signál pritvrdiť a ukázať tradíciu ako danajský dar, ako blato na topánkach, ktorého sa treba Slovensku čím skôr zbaviť. Z ostrova sa v ústach ho-

Kvety zla

TEODOR KRIŽKA

vorkyne mocných tohto sveta stala čierna diera. A tak bolo treba úplne demokraticky zvrátiť beh udalostí a zaradiť toto hrdzavé koliesko do orloja, ktorého ručička sa podľa okultných predstáv mágov z okolia mocných rokom dvetisíc presunula zo súhvezdia Rýb do súhvezdia Vodnára, teda z epochy kresťanstva k vláde voľnej myšlienky, k diktatúre slobody ako forme tyranie voči všetkému, čo by mohlo čo i len pripomínať krásu, múdrosť a morálku.

(Pokračovanie na 2. strane)

Život po...

Pripomenuli sme si 66. výročie ukončenia II. svetovej vojny. Na rozdiel od tých 20 miliónov padlých sme žijúcich aktérov počas desaťročí osláv „oslobodenia“ alebo Dňa víťazstva často videli s vyznamenaniami, ale registrovali sme i tých potupne zatracovaných. Dnes chcem písať o jednej generácii. Vojnovej a povojnovej generácii dnešných dôchodcov, ktorí sa narodili do zložitej situácie, v ktorej ich rodičia zažívali veľa neistoty a obáv z budúcnosti.

Keď sledujeme spravodajstvo televízie, ako denne starčekov a starenky niekto okradne alebo zbije, tak už to pokladáme za určitý jav súčasnosti. Horšie však túto bezpečnostnú neistotu pociťujú títo starci, ktorých v mladých časoch máločo vyľakalo! Ide o generáciu, ktorá zažila povojnový rozvrat hodnôt, materiálnu biedu a nedostatok všetkého, zažila spoločenský a kultúrny úpadok v dôsledku prudkých zmien politických režimov, a preto dnes ťažko nesie také zjavné podceňovanie od tých neskôr narodených.

Napr. v jednej rozhlasovej relácii sa mladý hudobný kritik vyjadril takto: „Ľudia nerozumejú modernej vážnej hudbe a ťažko ich vychovávať, lebo to je tak, ako keby sme dôchodcom prednášali o atómovej fyzike.“

Hlboký omyl, mladý pán!

Naša generácia nezhodila atómovú bombu na Hirošimu a Nagasaki, ale naša generácia rozvinula využitie atómovej energie tak, že lieči ťažké choroby a elektrickou energiou zásobuje polovicu Európy, vrátane Slovenska.

Nie táto generácia projektovala vodné dielo Gabčíkovo-Nagymaros, ale toto potrebné dielo napriek odporu celého sveta presadila a aj prikladne vybudovala, pričom len na ochrane územia pred povodňami zachránila obrovské miliardy, nehovoriac o výrobe najekologickejšej elektrickej energie, ktorou je schopná zásobiť všetky domácnosti na Slovensku. Na toto bolo treba mimoriadnej osobnej a profesionálnej odvahy od zodpovedných riadiacich pracovníkov, ale aj od výkonných robotníkov a technikov majstrovské ovládnutie technických detailov takého výnimočného diela.

Podobenstvo z inej oblasti. Fleming náhodou objavil zázračný liek - penicilín už v r. 1929, ale jeho hromadné použitie sa rozšírilo až po druhej svetovej vojne, a to aj vďaka našim biotechnológom (poznám ich desiatku) a toto „naše“ antibiotikum odvtedy vrátilo zdravie a zachránilo život miliónom pacientov na celom svete.

To je život to nevymyslíš!

Pripomeniem veľmi dôležitú, ak nie najdôležitejšiu, oblasť národnej kultúry - vzdelávanie.

Nikto nemôže spochybniť fakt, že povojnová generácia takmer z ničoho zriadila a vybudovala sieť učňovských učilíšť v súlade s potrebami rozvíjajúceho sa hospodárstva. Stredoškolské školstvo nadviazalo na osvedčené a následne udusené slovenské gymnáziá, ale najviac sa spravilo v oblasti takmer neexistujúceho vysokého školstva s centrami v Bratislave, Košiciach, Nitre, Zvolene ,v Žiline a Banskej Bystrici.

Nikto nemusí pochybovať, že zakladatelia tohto školského systému by neboli schopní v dnešných podmienkach založiť súkromnú školu napr. v Komárne! Pritom by určite nezabudli na vysokú úroveň vzdelávacieho procesu a potrebu praxe.

Dnes ešte žijúcich pozostalých tejto povojnovej“stratenej“ generácie však najviac irituje to večné handrkovanie okolo valorizácie penzií a poukazovanie na to, ako dôchodky zaťažujú štátny rozpočet a ak navyše ešte pseudopolitik utrúsi vtipnú poznámku, čo tí starí ešte chcú - veď nerobili nič, len budovali socializmus! Dnes títo „budovatelia“ sú odkázaní na žobrácke dôchodky a milosť amatérskych ministrov a politikov!

Je až zarážajúce, ako všetky politické strany podceňujú sociálnu politiku! Pritom v niektorých stranách by mala byť nosnou a dominantnou. Napr. Kresťanskodemokratické hnutie musí byť nositeľom humanity a úcty k ľuďom práce a seniorom. Pritom by stačilo čerpať z dokumentov sociálnej náuky Katolíckej cirkvi, počnúc encyklikou Rerum novarum z r. 1891. Stačilo si preštudovať jedinečný materiál, ktorý na rozdiel od iných krajín vyšiel na Slovensku a volá sa „Kompendium sociálnej náuky Cirkvi (2008). Veď tam sú také kapitoly ako: povinnosť chrániť nevinných, alebo odsúdenie terorizmu, ale aj princíp solidarity, práva národov a národností, informácie a demokracia, služba ekonomike, delenie sa so zdrojmi a medzinárodný poriadok, využívanie majetku a ekológia, úžerníctvo, vedecký rozvoj a praktický všetky oblasti moderného života. Je nenormálne očakávať, že cikvi sa budú prioritne starať o bezdomovcov a sociálne odkázaných. Toto je nezastupiteľná funkcia štátu a jeho inštitúcií a v demokratickom systéme je to nástroj na uplatnenie sa politických strán, ktorých volili občania a právom od nich očakávajú pomoc, ochranu a spoluúčasť. Dokument obsahuje i také odporúčania, na ktoré už mnohé politické hnutia ani nepomyslia, napr. Poľnohospodársky svet a právo na prácu:“ Mimoriadnu pozornosť si zasluhuje poľnohospodárska práca, ktorú zastáva v ekonomických systémoch mnohých národov, pre početné problémy, proti ktorým sa musí stavať v kontexte stále globalizovanejšej ekonomiky, i pre jej rastúcu dôležitosť na ochranu prírody. Sú teda nevyhnutné radikálne a naliehavé zmeny, aby sa poľnohospodárstvu a roľníkom znovu dostalo patričného uznania ako základu zdravej ekonomiky v systéme rozvoja spoločnosti.“

V časti Dôstojnosť robotníkov a úcta k ich právam sa píše takto: „Práva robotníkov sa zakladajú na prirodzenosti ľudskej osoby a na jej transcendentnej dôstojnosti. Treba, aby sa uznali také právne ustanovizne: právo na spravodlivú odmenu, právo na odpočinok, právo na pracovné prostredie a výrobné procesy, ktoré neškodia telesnému zdraviu pracovníkov a nenarúšajú ich morálnu zachovalosť, právo na primeranú podporu pre nezamestnaných robotníkov a ich rodiny, právo na dôchodok a poistenie v starobe, chorobe, právo na stretanie a združovanie sa. Ekonomický blahobyt krajiny sa nemeria výlučne množstvom vyrobených produktov, ale aj dbaním na spôsob, ktorým sú vyrobené, a stupňom spravodlivosti pri rozdeľovaní zisku.“

Tento materiál by mohol byť veľmi kvalitný predvolebný program takmer každej politickej strany a najmä s „kresťanstvom“ v názve, i návod na realizáciu sociálnej politiky. Som presvedčený, že pod takýmto realizačným programom by sa KDH nemuselo potácať na prahu zvoliteľnosti, lebo s potratovou a homosexuálnou agendou sa nedá naveky robiť veľká, ale ani provinciálna politika...

Žiaľ, musím to i tu priznať, že posledná politická garnitúra, ktorá dbala na dôchodcov, bola tá Mečiarova, i keď iste i on k téme pristupoval veľmi pragmaticky: „Nezabúdajme na potreby seniorov, lebo o chvíľu nimi budeme aj my a bude nás okolo milióna!“

Dnešní dôchodcovia nemali na výber, nemohli predvídavo budovať zázemie svojej staroby, dbali o blaho súčasnej a nastupujúcej populácie, toto plnili a nekalkulovali!

Myslíte si, že tí, čo vybudovali jadrovú elektráreň Jaslovské Bohunice, vodné diela na Váhu a Dunaji, nový most cez Dunaj, Východoslovenské železiarne, fungujúce veľkovýrobné poľnohospodárstvo, celú železničnú a cestnú infraštruktúru by nedokázali v podmienkach slobodného podnikania získať veľké bohatstvo a zabezpečiť sa v starobe? Nepochybujte! Iste nie bez námahy a za pár rokov ako dnešní podnikatelia, ale určite rovnako úspešne! Narodili sa do historického úseku, ktorý si nevybrali, ale museli ho prežiť so cťou a za to ich netreba dodatočne trestať a ani traumatizovať neustálymi smiešnymi hádkami, finančnými podvodmi, korupciou a nepotrestanými zločinmi.

A zvoľte generálneho prokurátora! Ste trápni!

NORBERT M. BEŇUŠKA

Kvety zla

(Dokončenie z 1. strany)

Dokonca aj pre ľudí, ktorí mali odvahu vzdorovať komunizmu, sa odrazu nestala prioritou duchovná obnova zdevastovaného národa, ale mazanie tohto hrdzavého kolieska olejčekmi sľubov o automatickom stroji na šťastie zvanom EÚ a NATO, aby sa ľahšie krútilo želaným smerom, teda od vlastnej, stáročiami skaze odolávajúcej podstaty k novej fáze devastácie.

A ovocie? Veď sa len rozhliadnite. Kam oko dovidí a ucho počuje, samý posmech, bagatelizácia, marginalizácia Slovákov, našich dejín a našej práce, kult menšín, národnostných aj sexuálnych, filozofická, kultúrna a etická relativizácia atď. Kam sa človek ohliadne, hádam ešte aj z vodovodného kohútika tečie anachronizmus, ktorý sa dávno má váľať na smetisku dejín, utópia zvaná čechoslovakizmus; Slovensko a Slováci sú sympatickí iba ak sufix slova Česko a český, ako nás sedemdesiat rokov, s výnimkou šesťročnej existencie Slovenského štátu, vnímala cudzina. Akoby to nestačilo, náš južný sused oprašuje od plesní a molí inú utópiu - veľkomaďarské blúznenie. Akoby toho bolo málo, aj niekoľkokrát denne mi ktosi pošle do elektronickej pošty hrozbu v podobe obrázkov radikálnych islamistov, akoby moji drahí známi nechápali, komu to hrá do kariet. No, ktosi znova otvára Pandorinu skrinku, aby - po koľký raz už v tzv. moderných dejinách - umierali nevinní a moc sa opäť váľala pri jeho nohách.

To preto sa potľapkáva po pleci každý, kto prekoná kohokoľvek v novej blasfémii, v novom estetickom a etickom hnuse. Otváračom Pandorinej skrinky nie je ľúto nijakých prostriedkov, ani pôct, ani chvály, ani peňazí, aby špendlík po špendlíku upevňovali krásne krídla európskeho kresťanského motýľa na mučidlách entomologických napínadiel.

Otrasný gýč Schmidlinom posmievaného pápeža je v tomto dobre naladenom súkolí len špendlíková hlavička.

A tak sa pýtam, kde sú kresťanskí právnici, ktorých sa v politike hemží neúrekom. Čo robia všetci tí, ktorí vedeli držať sviečky v rukách na Hviezdoslavovom námestí 25. marca 1998. Prečo nik nebojuje legitímnymi prostriedkami s evidentnými rozkladnými procesmi, ponad ktorých zahnívajúce bahno už súčasnej spoločnosti trčia sotva nosné dierky.

TEODOR KRIŽKA

Komu a prečo prekážal a prekáža Ferdinand Ďurčanský

Včase začínajúceho sa politického „odmäku“ v ČSSR uverejnil pracovník Historického ústavu SAV historik Ľubomír Lipták v Historickom časopise č. 3/1965 štúdiu „Príprava a priebeh Salzburských rokovaní roku 1940 medzi predstaviteľmi Nemecka a slovenského štátu“. Napriek tomu, že práce väčšiny historikov boli poznačené marxisticko-čechoslovakistickou ideológiou, autor v štúdii uvádza mnoho informácií, ktoré dovtedy boli zamlčované a obdobie prvej Slovenskej republiky bolo len škandalizované. V nasledovných riadkoch si dovolím interpretovať podstatné časti z uvedenej práce.

Salzburské rokovania v júli 1940 medzi predstaviteľmi Veľkonemeckej ríše a vedením Slovenskej republiky sú označované za jednu z najdôležitejších udalostí vo vývine politického režimu na Slovensku. Autor štúdie poukazuje na korene tejto udalosti, ktoré tkveli v rozpore dvoch politických zoskupení do ktorej zasiahli Nemci. Na jednej strane radikáli reprezentovaní Tukom, Machom, časťou Hlinkovej gardy (HG) i zahraničnej HG a na druhej strane umiernená skupina Tisových prívržencov vo vedení HSĽS, ktorých podporovala armáda a klérus. Ukázalo sa, že Tisova skupina je nepomerne silnejšia a koncom roku 1939 zbavila HG niektorých práv napríklad novým vládnym nariadením č. 310 z 21. 12. 1939. Tuka s Machom poukazovali na vytláčanie gardy, žiadali zaviesť autoritatívny systém, zdôrazňovali riešenie národnostných a sociálnych problémov, hlavne židovskej otázky. Tiso zakročil a prinútil Macha prečítať v rozhlase jeho rozkaz, v ktorom vyzýva HG na disciplínu a poslušnosť. Navrhol zákon proti „hromadeniu“ príjmov, ktorý mal čeliť využívaniu politických funkcií k osobnému obohacovaniu sa. Bol za riešenie židovskej otázky, ale nie podľa nacistického vzoru. Nemci od začiatku sledovali tento vývoj na Slovensku z hľadiska svojich záujmov a už koncom roka 1939 situáciu hodnotili ako „neuspokojivú“. K presadzovaniu svojich záujmov zneužívali nemeckú národnostnú menšinu vedenú F. Karmasinom, ktorý o všetkom informoval nemeckého ministra zahraničných veci Joachima von Ribbentropa. Chceli ovládnuť slovenské priemyselné podniky, ale rokovania (do ktorých bol zapojený minister hospodárstva Gejza Medrický a minister zahraničných vecí Ferdinand Ďurčanský) „neprebiehali hladko“, čiže boli neúspešné. Nemecký vyslanec Hans Bernard predložil 19.1.1940 Ribbentropovi rozbor pomerov na Slovensku a návrh jeho riešenia. V správe uvádza, že v politike pôsobia parlamentno - liberálne skupiny, stúpenci Sidora, židia stále hrajú dôležitú hospodársku úlohu a „prinajmenej s veľkou rezervou voči Nemecku vystupuje slovenské katolícke duchovenstvo“. Prekáža mu návrh zákona o stavovskom zriadení, opieranie sa o encykliku Quadragesimo Anno a to, že protižidovské zákony nie sú na rasovom, ale náboženskom princípe, čo je „proti záujmom ríše“. Navrhuje podporovať pronemecky orientované osobnosti a rokovanie s Führerom v Berlíne.

Ešte ostrejší bol posudok Mannfred von Killingera z 26.1.1940, ktorý tvrdil, že jestvuje tajná organizácia „mafia“, zložená z panslavistických a protinemeckých živlov, vyvíjajúca protinemeckú propagandu. „Ako jej členovia sú známi Ďurčanský a Čatloš... Ďurčanského treba hodnotiť negatívne. Jeho úsilie je zamerané predovšetkým na to, aby sa zabezpečil na obe strany, nemeckú i anglicko-francúzsku, avšak jeho konanie možno označiť z veľkej časti ako Nemecku nie priateľské.“ Lipták konštatuje, že Killinger hodnotil Ďurčanského prísne, ale ešte prísnejší bol štátny tajomník MZV Wilhelm Keppler, ktorý bol na Slovensku 14.3.1940. Lipták uvádza, že „pri všetkej závislosti od Nemecka malo Slovensko mnohé atribúty samostatného štátu“, na čo uvádza príklady. Rozoberá situáciu, ako na vnútorné rozpory upozornila vládna kríza vo februári 1940, ktorá vznikla po tom, čo Ďurčanský tvrdo zakročil proti radikálom z HG, ktorí vyvesovali v bratislavských kaviarňach protižidovské plagáty a pohrozil aj samému Machovi. Radikáli na stretnutí v byte u J. Falátha poradili Machovi, aby podal prezidentovi demisiu, čo aj 21. 2. 1940 urobil. Tým chcel prinútiť Tisu, aby zmenil svoj vzťah k HG. Prezident demisiu neprijal, lebo predpokladal, že Nemci nenechajú padnúť svojho chránenca. Kríza sa tým na čas oddialila, „ale prispela k tomu, že Mach sa stále viac stáva figúrou na šachovnici Nemcov“. Dňa 29. 2. 1940 prišiel na plánovanú cestu do Nemecka. Prijali ho Ribbentrop, Lütze (šéf štábu SA), Göbels a ďalší nemeckí funkcionári. Po návrate o rokovaniach povedal, že Nemci sa do vnútorných vecí Slovenska miešať nebudú, „no je prirodzené, že chcú vidieť spojenca, ktorý má doma poriadok a má správne vyriešené životné otázky. Často bola reč o židovskej a sociálnej otázke. V riešení týchto otázok musíme sa držať.“ (Nasledovali aj ďalšie kľúčové návštevy Macha v Nemecku v Hitlerovom hlavnom stane týkajúce sa židovskej otázky, o ktorých sa žiaľ, nič nepíše v knihe jeho memoárov „Z ďalekých ciest“ (2008). Je známy túto otázku, že ju vyriešia oni sami“. - S.M.). Mach sa cítil víťazom. Aby obmedzili jeho vplyv, Kirschbaum v denníku Slovák napísal: „Nepotrebujeme sa obzerať za žiadnymi cudzími vzormi, pretože naša ideológia vyrástla z našich národných dejín.“ a Ďurčanský v prejave povedal: „musíme byť proti rôznym „filstvám“, musíme byť Slovákofilmi“. Práve v deň návratu Macha z Nemecka Ďurčanského Ministerstvo vnútra zrušilo kontrolnú právomoc HG a v obežníku upozornilo, aby HG nevykonávala to, čo je vyhradené úradom. Rozhorčený Mach sa vyjadril, že „HG tu nie je preto, aby robila procesie.“ V Ružomberku sa 19. mája 1940 zišli velitelia HG, aby riešili jej „útlak“. O schôdzke sa dozvedeli Ďurčanský, Tiso, Kirschbaum a prednosta ÚŠB Mišík, zišli sa u Kirschbauma na byte a výsledkom bolo, že Tiso 21. mája prijal Machovu demisiu, hlavným veliteľom HG menoval Františka Galana, nechal zatvoriť niektorých radikálov a prijal ďalšie opatrenia. Tento vývoj s nevôľou sledovali Nemci a vedúci politického oddelenia MZV Ernst Woermann vypracoval 23. mája 1940 memorandum, v ktorom navrhol okamžitý nemecký zásah. Navrhol v ňom rehabilitáciu Macha, odstránenie Ďurčanského a protinemeckých, menovite židovských živlov na Slovensku. Do riešenia krízy sa opäť zapojil M. von Killinger (od augusta 1940 bol vyslancom a v januári 1941 ho vystriedal Hans Elard Ludin - S.M.). Hovoril s Tukom i Machom, ktorí sa od Ďurčanského politiky dištancovali, lebo je protinemecká. Rozhovor uzavrel tým, že po odstránení Ďurčanského a jeho stúpencov Tuka by sa mal stať aj ministrom zahraničných vecí a Mach ministrom vnútra. V tomto zmysle podal správu Ribbentropovi z 9. júna 1940. Radikáli Tuku a Macha začali kampaň za zavedenie nemeckého spôsobu riešenia židovskej otázky, rozpustenie Snemu, odstránenie Ďurčanského, Galana, Kirschbauma a napokon aj Tisu. Do kampane sa zapojil aj Karmasin.

Vyslanec Bernard bol zavolaný do Berlína a po svojom návrate 23. júla tlmočil Tisovi pozvanie jeho, Tuka a Macha k Hitlerovi. Delegácia odcestovala 27. júla a pripojil sa k nej aj nepozvaný Ďurčanský. Ribbentrop 28. júla najprv prijal len Tisu, ktorému povedal, že si iste uvedomuje, že Slovensko pre 200 nemeckých divízií nie je problém. K ďalšiemu rokovaniu prizval Tuku a Tisovi ultimatívne oznámil, že Ďurčanský nemôže byť ministrom, a preto ministrom zahraničných vecí bude Tuka, ministrom vnútra Mach, ktorému bude robiť vyslanec poradcu. Dodal: „Ak na toto nepristúpite teraz, Führer vás popoludní nepríjme.“ Tiso sa pokúsil mu oponovať neobľúbenosťou Tuku a Macha, ale neuspel. Po odchode Ribbentropa sa Tuka opýtal Tisu, kto ho vlastne menoval ministrom zahraničia. On mu stroho odpovedal „Ribbentrop“. Ďurčanského ignorovali, ale podľa G. Medrického na žiadosť prezidenta ho prijal Ribbentrop, ktorému vraj povedal o metódach, ktoré používajú Nemci na Slovensku a následne podal prezidentovi demisiu. Hitler prijal delegáciu v svojom horskom sídle a stačilo mu len oznámenie Ribbentropa, že vec s prezidentom urovnali. Zmeny sa realizovali po príchode do Bratislavy.

Ferdinand Ďurčanský z politiky odišiel a ďalej učil na právnickej fakulte. Tiso chcel odstúpiť, ale na mnohé prehovárania hlavne predsedu Snemu Sokola a ministra Gejzu Medrického, ktorí mali oprávnené obavy z uchopenia moci Tukom, sa dal prehovoriť a v úrade zotrval. Záverom možno konštatovať, že Ďurčanský presadzoval nezávislú slovenskú politiku, odmietal extrémizmus a nemecký diktát. Preto bol Nemcami z politiky odstránený. Aktivity Ďurčanského v emigrácii charakterizujú zápas o štátnu samostatnosť a vízia Spojených štátov európskych, čo sa fakticky splnilo. Domnievam sa, že práve jeho slovakofilstvo prekáža dnešným jeho odporcom.

STANISLAV MÁJEK

Posledná utópia - veriť ekonomickej vede

Ukazuje sa ako utópia, že rast poznatkov ekonomických vied prináša bohatstvo krajine a že kráča s morálnym rastom človeka. Ten chodí po kanáloch. Pokrok v technických vedách chrlí novosti, ale ekonomický život je zmesou voluntarizmu a podvodov. Na čo nám majú slúžiť myšlienky A. Smitha a J. Keynesa či iných velikánov, ak nie na to, že nám pomôžu k lepšiemu životu? Čím viac sa dehonestuje (bagatelizuje) ekonomická veda, tým ľahšie sa politici ujímajú vedenia a slávy. Aspoň u nás na Slovensku mi to tak vychodí. Dehonestujú ju ekonómovia, ktorých som už aj v dennej tlači nazval kontaminovanými ekonómami.

Na podporu tvrdenia nemôžem nespomenúť pojem rovná daň, a to preto, že je najčerstvejšou bagatelizáciou ekonomických poznatkov. Pojmom sa hrdia Richard Sulík a Ivan Mikloš. Rovné môžu byť šaty, ak si ich niekto vyžehlil. Alebo rovná môže byť stena. Len nie daň. Správne sa má hovoriť, že máme rovnakú proporcionálnu daňovú sadzbu. Mohol by som mať rovnaké šaty s p. Sulíkom, ale v tom prípade pojem rovnaký vyjadruje to, čo jeho synonymum zhodný. Rovný má synonymum neohnutý, priamy či neskrivený. A to je iste veľký rozdiel.

Musím povedať, že dehonestujúci pohľad na ekonomickú vedu sa datuje od roku 1993, teda od vzniku SR. Celé obdobie sa tak zjednodušene narába s bohatstvom ekonomickej vedy. Ekonomická veda sa celé obdobie zjednodušuje tým, že hospodárska politika sa sústreďuje na odvodovú a daňovú politiku. Ekonomická politika všetkých vlád po roku 1992 sa, bohužiaľ, o vedu opiera iba ak v poslednom rade. Podstata je v tom, že politici sa vyčlenili z ekonomického a vedeckého davu (dianía), ktorý zaujíma chod ekonomiky, kým ich zaujíma iba vlastné blaho. Už ani ministri necítia zodpovednosť za obsah ekonomickej politiky, za fungovanie ekonomického systému tak, aby sa zabezpečilo blaho pre ľudí. Prenos poznatkov vedy do riadenia ekonomiky sa mení na prenos výdavkov vlády do svojich kruhov. Ale žiaľ, týka sa to aj príjmov vlády, o čom nám dali jasný dôkaz príjmy z emisií. Tie sa nezapočítavajú do HDP, a tak vlastne ani odborne vzdelaný ekonóm nemá predstavu, aké má príjmy vláda. Totiž HDP je nielen suma výdavkov, ale aj suma príjmov. Ak teda máme HDP 62 mld. eur, potom na Slovensku máme aj 62 mld. príjmov. Tie príjmy nemôže získať nikto iný iba: domácnosti, vláda a podniky. A preto je dôležité, aby sme videli, že z tých 62 miliárd majú domácnosti, povedzme, 38 miliárd, vláda 12 mld. a podniky 12 mld. Keďže príjmy z emisií nie sú v HDP, musíme vidieť účtovníctvo vlády, systém národných účtov a input output tabuľky, a z nich sa dozvedieť o iných príjmoch vlády ako tých, ktoré vytvárajú HDP. Vzťahy a súvislosti medzi nimi sú z teórie známe, a tak môžeme skontrolovať, aké sú finančné toky v ekonomike, a či si naozaj vláda nerieši kolobeh tokov vo svoj prospech.

Kedy už vzdelaní ekonómovia budú rovnocennými spoluhráčmi vrcholových politikov? Iba tak by mali nielen odvahu búriť sa, či klásť odborné otázky (možno niekedy nepríjemné), iba vtedy by aj ľudia vedeli posúdiť súčasné bľabotanie politikov. Velikán Keynes bol pri vyrovnaní prvej a druhej svetovej vojny. Bol aj veľkým kritikom svojej vlády v Anglicku. Napísal W. Churchillovi, v odbornej lietaratúre citovaný, list vyjadrujúci jeho nespokojnosť s ekonomickou politikou.

Zmrzačili sme ius resistendi - teda právo odporu. Naši politici sa pýšia tým, že máme vzdelanú, ale lacnú pracovnú silu! To, že máme elitných ekonómov, nie je zaujímavé. Tí sa im nelíškajú. My sa však hrdíme celebritami v podúrovňových programoch v televízii.

V našej ekonomickej politike prevláda absolútna neznalosť bázických súvislostí makroekonomických veličín. Môžem to dokumentovať veľkým úsilím vlády po roku 1995 zredukovať deficit obchodnej bilancie. Zavádzali sa mnohé opatrenia: zrušenie colnej prirážky, vytvorenie fondu na podporu zahraničného obchodu či zriadenia Eximbanky. Nič nepomáhalo a deficit sa len šplhal a šplhal, až dosiahol hodnotu 80 mld. Sk v roku 1998. Ale môžem spomenúť aj tzv. šrotovné z nedávnej doby našej ekonomickej politiky. Ako sa mnohí búrili, lebo nevedeli pozitívne dôsledky zmeny marginálnej propenzity k spotrebe, čo ekonomická veda rozoberá veľmi podrobne, a to vďaka vedou odvodenej relácie, ktorú vyjadruje matematicky. To nie je bolo by, by bolo (bybológia našich politikov).

Ekonomická politika nie je ucelená, kohézna a dôsledná. Politici si žiaľ neuvedomujú ako si v očiach odbornej verejnosti škodia. Veď iba Ekonomickú univerzitu navštevuje viac ako 12 000 poslucháčov. Keby ročne končilo 3000, po roku 1989 ich už teda skončilo viac ako 60 000. Veľké mesto. Naši politici však perfektne ovládajú vyťahovať aféry, škandály a obvinenia jeden na druhého. A práve od toho by ich mohla odbremeniť dobrá ekonomická politika. Ale oni ju nevedia robiť, nemajú poznatky. Ak by ju robili, potom by ich nečakalo odpovedať na nepríjemné otázky. Napr. o nezamestnanosti, či prečo dovážame mlieko, keďže sme mali pred rokom 1989 prvotriednu živočíšnu výrobu. Na to sa však už dnes úplne zabudlo. Žiaľ, naši politici sa nevedia orientovať v ekonomických poznatkoch, a to v žiadnom relevantnom kontexte, pozri stále nevyriešený problém DSS. Nevedia, čo je HDP a tak nevedia, že je to miniinformácia o fungovaní ekonomiky. Pre zasahovanie do ekonomiky má hodnota HDP takmer nulovú hodnotu. Iba ak ho chápeme ako funkciu. A to je už na našich politikov náročné. Pre našich politikov je však HDP zneužívaná nálepka, heslo. Rast HDP, úroveň inflácie a nezamestnanosť! Tri úbohé čísla o fungovaní tak zložitého systému, akým je hospodárstvo, ekonomika.

Aby sa hrôzy po roku 2006 (kríza) už nikdy nemohli zopakovať, tvorcovia ekonomickej politiky v SR a v celej EÚ, musia vedieť viac, musia mať vhľad do ekonomiky, musia mať „ekonomické mikrospkopy“ a „ekonomické makroskopy“, čo sú skôr spomenuté databázové systémy.

Aspoň v posledných 50 rokoch sa verbálny ekonomický opis ekonomiky vo vede mení na matematický, niekedy aspoň grafický opis, aby sme videli toky tak, ako vidia elektrotechnici tok elektriny pomocou Ohmovho zákona. Mňa naozaj na celej veci nezaujíma konkrétny minister financií, mňa zaujíma, ako funguje ekonomický systém SR, ba ekonomický systém EÚ, keď sme sa už rozhodli byť jej členmi. A to je celkom iný fenomén. Ja totiž hľadám chyby v ekonomickom systéme, v jeho fungovaní v dôsledku neodborných zásahov. Mňa zaujíma optimalizácia finančných tokov v ekonomike.

Ak hovorí vláda o zmene daňového a odvodového systému, nie je postačujúce to, že sa zvýši DPH o 1%, že zruší daňovú odpočítateľnú položku na 3. pilier, že zjednotia paušálne výdavky pre živnostníkov na 40%, že zvýšia spotrebnú daň z piva. Treba vidieť jednoznačný vplyv týchto nástrojov aspoň na HDP, teda aj jeho rozdelenie na príjmy domácností, podnikov a vlády. Bolo by však treba povedať, ako sa zmenia výdavky obyvateľstva, ako sa zmenia výdavky podnikov na investície, ako sa zmení export, ako sa zmení import, ako sa zmení úroková miera, ako sa zmení ponuka peňazí a ako sa zmení rýchlosť peňazí. Ale treba uvažovať aj dôsledok zmeny výdavkov vlády. Nestačí povedať, že do školstva budú výdavky toľko a toľko. Totiž aj paušálna daň aj výdavky vlády vplývajú na úrokovú mieru. V konkrétnom zložitom vzťahu bude paušálna daň prenásobená marginálnou proipenzitou k spotrebe a v čitateli významného vzorca sa odpočíta príslušná hodnota, ale aj výdavky vlády budú v čitateli vzorca, avšak tie sa v čitateli pripočítajú, teda budú pôsobiť na rast úrokovej miery. Treba vedieť dôsledok, ktorý veda odhaľuje.

To som spomenul len tie najzákladnejšie očakávateľné zmeny, aby čitateľ postrehol, že vláda mu o tom nehovorí. Mechanizmus pôsobenia týchto zmien vo svojom spletitom pôsobení môže znamenať napr. 10% prírastok HDP, a to znamená, že o 10% narástol aj národný príjem! Opäť musíme vedieť, komu pôjde tento zvýšený príjem. To nám ani jedna vláda po roku 1989 nehovorí. Informujú nás však o tom, že Slotovi prívrženci získali z emisí 3,6 mld. korún. Ako je to možné? To musela vláda vedieť dopredu, že z emisií budú príjmy a kam pôjdu.

Prečo je v novinách, že vláda prezradila, kde bude šetriť (na penzistoch), veď hospodárska politika nie je zloduch. To, že minister financií nešetrí na daňovom úrade, to ho nezaujíma. Prečo? Pre osobný záujem? Ako môže mať poradca na ministerstve dopravy také právomoci v oblasti výdavkov vlády, o akých sa píše v novinách? Ale ako to, že sme pri privatizácii vyberali takých drahých poradcov? SME (7. 4. 20011): „zahraniční vlastníci na úkor slovenského štátu doslova tunelujú firmy“ - výrok p. Sulíka. Prečo si dal p. Sulík 500 000 korún odmenu? Keby to urobilo 10 predstaviteľov štátneho podniku, tak je to 5 miliónov korún. Ignoroval fiškálnu politiku vlády? Márnotratný nevedel, aký to má vzťah k financiám vlády!

Okrem havárií na cestách existujú aj havárie v ekonomickej politike - nezmyselné uzly a priečne sofizmy.

Ekonómia má veľké poznatky aj v oblasti dopytu a ponuky peňazí, teda v monetárnej politike. Jasné sú vzťahy medzi ponukou peňazí, monetárnou bázou a peňažným multiplikátrom. Opäť hlboké a dôležité poznatky ekonómie. I napriek tomu u nás, a aj v EÚ, v ekonomickej politike nehovoríme nič o dôležitom vzťahu obeživa a vkladov a o vzťahu rezerv a vkladov. Ony rozpútali finančnú krízu už v roku 1929. To všetko sa u nás bagatelizuje.

Požadovať, aby vedeli, je utópia. Minister financií však sedí na konári a je mu dobre. Konečne už potrebujeme odborný pohľad do útrob fungovania ekonomiky. Len ten nám pomôže. Hlavná vec, že na ministerstve dopravy školia ľudí v koučingu. Škoda, že ten neradí, ale otázkami podnecuje!; a školiaca pobočka, div sa svete, zo zahraničia, zarobí milióny. Tam idú výdavky vlády. Tie by mali zostať doma. Ju by odborníci mali dehonestovať! Ani boj o budovu daňového úradu v Košiciach nerieši problém úspor vlády, ale ukazuje na vnútrostranícky boj. Lekcia politickej kultúry u nás! Večné vyrovnávanie účtov, aj v rámci jednej strany. Jediná istota, ktorú máme, je nepravdepodobnosť. Hovoria o tom súčasné až nepochopiteľné katastrofy. Aj ekonomické. Odborný pohľad do útrob ekonomickej politiky je utópia.

JAROSLAV HUSÁR

Ako vnímať náboženstvo a štát

(Dokončenie z 1. strany)

- doplňovaním sa v smere rozvoja spoločnosti.

Do februára 1948 sa v ČSR cirkvi a štát rešpektovali. Po februári 1948 štát cirkvi „zoštátnil“; spoločenstvá rozpustil, hmotné veci zoštátnil a veriacim zobral dôstojnosť, práva, slobodu. Predstaviteľov cirkvi popravil alebo pozatváral do väzníc. Takéto konanie nebolo dohodnuté ani rozhodnuté splnomocnenou komisiou. Rozhodol a konal štát. Sedliacky rozum, právo a skúsenosti priamo diktujú, že štát musí najskôr obnoviť stav pred februárom 1948, až potom sa môže rokovať, presnejšie, dohodnúť rokovania a rokovať. Z povedaného je jasné, že štát nemôže cirkvám diktovať ani zvolávať rokovania a už vôbec to nemôže robiť minister (to by bolo pokračovanie situácie po februári 1948).

Obnovu stavu spred februára 1948 treba začať inventúrou a charakteristikou, čo všetko bolo, ako to slúžilo, akú hodnotu to malo a akú prinášalo. (Samozrejme, každá strana zvlášť.): Nehnuteľnosti sú evidované; ďalej sú školy všetkých stupňov - učiteľské a profesorské zbory, počty žiakov (študentov a poslucháčov, absolventov, ďalej internáty, chudobince, nemocnice, sirotince a pod.) ; ďalej mimoškolská výchova a kultúrne zariadenia, osveta, časopisy a knihy; ďalej väzby a vzťahy medzi cirkevnými a štátnymi inštitúciami; ďalej obyvateľstvo podľa povolania a aké mali príjmy (vieme, že dnes vypadla „stredná“ vrstva a chudobní sú relatívne chudobnejší).

Namiesto záveru tejto časti uvedieme, že cirkvi „žili a žijú“ v zásade z darov veriacich. Kňazi všetkých stupňov slúžia Pánu Bohu tým, že pomáhajú veriacim žiť podľa evanjelia. Ukazujú veriacim správnu životnú cestu, znášať ťažkosti a neublížiť iným, naopak, robiť iným dobre. Príkladom je Matka Tereza z Kalkaty. Prvý jej skutok lásky k Bohu cez službu najbiednejším z biednych bola záchrana života starene, ktorú vlastná dcéra zahrabala do smetia na smetisku. Matka Tereza preniesla starenu do provizórneho „Domu biednych“ a venovala sa jej. Starena umrela v ústave a na tvári mala úsmev. Matka Tereza do roku 1995 (narodila sa v roku 1910) založila „domy biednych“ vo vyše 100 krajinách sveta, v Indii (168), v New Yorku, vo Washingtone, v Baltimore, v Dallase, v Atlante, v San Franciscu a inde. Domy biednych sú dobre vybavené zariadenia. Tak napríklad detský domov v Kalkate sa skladá z viacerých vysokých budov. V nich sú ambulancie, izby pre deti, kancelárie pre vybavovanie adopcií, pre poradenstvo starším deťom, deti majú dvor. V ambulancií ošetria 1000-2000 pacientov za týždeň. Na prízemí je kuchyňa, varia vyše 1000 obedov denne pre cudzích žobrákov. Sestry ošetrovateľky chodia aj do ulíc Kalkaty a do dedín.

Február 1948 nebol v ČSR náhodou. Nacizmus, fašizmus a komunizmus vznikli v civilizovanom svete. V začiatkoch aj v čase Mníchova boli tieto -izmy zla slabé hospodársky aj filozoficko-vedecky. Veľmoci, ktoré podpísali Mníchov mali násobne väčší potenciál - hospodársky, filozofický aj vedecký a v krajinách , kde nacionalizmus, fašizmus vznikali boli antinacionalisti, antifašisti a antikomunisti. Jasný príklad, že (ne)morálnosť je nad možnosťami! Zlo sa nerieši zlom. Druhá svetová vojna posilnila moc a vplyv komunizmu doma i vo svete. Vznikla socialistická sústava, svet sa rozdelil, začala studená vojna. Ďalšia možnosť „odstránenia“ politicko-vojenského a hospodárskeho napätia bola v šesťdesiatich rokoch, keď sa preukázalo hospodárske zaostávanie socializmu. Žiaľ možnosť sa nevyužila. Reformátori boli potlačení. V socialistickom tábore nastal ideologický a psychologický útlak. Za toto obdobie možno jednoznačne kladne hodnotiť len vyhlásenie Mníchovskej zmluvy za nulitnú - neplatnú od začiatku - z iniciatívy Česko-Slovenska a Nemecka. Ani v tejto možnosti usporiadať pomery v Európe a celosvetovo v záujme spolupráce sa nepokračovalo. Až koncom roka 1989 začalo v socialistickom tábore pričinením „západu“ odovzdávanie a preberanie moci a následne kupovanie štátnych podnikov hlavne zahraničným kapitálom. S politickým a hospodárskym vplyvom prišiel do krajín bývalého socialistického tábora aj vplyv ideologický; liberalizmus, relativizmus a iné. Záleží na každom spoločenstve a na každom občanovi či sa v Európe cudzie ideológie príjmu. Každý záujem a každá aktivita, ktorých cieľ je v rozpore s kresťanskou európskou kultúrou musíme odmietnuť, neprijať.

Obnoviť stav hmotných, ľudských a duchovných pozícií medzi cirkvami a štátom spred februára 1948 bude ťažké. Ešte ťažšie bude vyrovnať sa s výnosmi z hospodárenia po zoštátnení hmotných statkov. A ešte ťažšie bude vysporiadanie vrážd, neľudskostí pri vyšetrovaniach kňazov a veriacich. Osobitne treba aspoň charakterizovať prepadnutia rehoľníkov počas známej noci milicionármi so samopalmi, lebo to sa vysporiadať nedá. Vtedy sa porušili aj konvencie vedenia vojny“. A najťažšie bude kvalifikovať duchovné a morálne škody vládnutia totality po februári 1948. Z písomných dokumentov a od svedkov sa môžu zistiť počty odstavených - vyhodených kňazov, rehoľníkov a veriacich učiteľov, stredoškolských profesorov aj úradníkov a riadiacich pracovníkov v hospodárstve (rovnako právnikov a ostatných, ktorí boli diskriminovaní) a aký podiel v profesii predstavovali. Väčšina z týchto vzdelancov vzišla z chudoby a o chudobu sa komunisti rečami „opierali“. Rovnako z písomných dokumentov a od svedkov sa môžu zistiť nepravdy, ktoré sa učili a na univerzitách prednášali. Okrem matematiky, fyziky a chémie všetky vedy - predmety na školách boli skresľované morálnou a politickou demagógiou. Veľa, veľa hodín a celé semestre sa stratili vo výchovno-vzdelávacom procese. Veľká vďaka takým učiteľom a profesorom, ktorí aspoň naznačili pravdu, často len tajne. A ešte jeden dlh by sa mal splatiť, aspoň zoznam autorov vedecko-odborných prác spolu s názvami prác vytvorených a neuverejnených za totality.

Možné tvrdenia niekoho, že už je neskoro, alebo že už sa stalo, treba zamietnuť, lebo sú lživé. Spoločnosť neurobila inventúru a pomenovanie všetkého zla za totality a nezavrhla ho aby sa očistila a ľudia sa zmierili. To môžu urobiť len tí čo za totality žili alebo ich prví potomkovia. Žiadna takzvaná nezávislá organizácia nemôže do tohto aktu zasahovať.

ĽUDOVÍT URMINSKÝ

STANISLAV HVOZDÍK

Nad knihou Roberta De Matteiho Diktatúra relativizmu

Prohibita, Warzsawa 2009

Diktatúra je jav, ktorý ľudia považujú za niečo negatívne. Zbavenie sa diktatúry sa prežíva s úľavou. Ale predsa nejeden nástup diktatúry aspoň v začiatkoch podporuje neraz veľká časť obyvateľstva. No po krátkom čase sa udržuje už iba násilím a udržiavaním strachu. Príčiny sú viaceré. Je úsilie objaviť ich a eliminovať, aby sa diktatúra páčila, bola prijímaná čo najväčším počtom ľudí.

Diktatúra relativizmu má takýto zámer. Každý človek má skúsenosti s tým, že si zamieňa hodnotu za antihodnotu. V rôznej miere vedome. Situácie môžu byť jasné a voľba slobodná. Neraz dokonca obhajuje svoju chybnú voľbu, povedané náboženský - hriech. Pokúša sa o jeho syntézu s hodnotami. Niekedy je situácia taká komplikovaná, že v nej ťažko rozlišuje dobré a zlé dôsledky. Niekedy sa toto rozlišovať jednoducho nechce. Večný život je ponukou kresťanstva a už tu na zemi možno zažiť to, čo sa v Evanjeliu uvádza ako skúsenosť“ mať viacej života“. Je sprostredkovaná Kristom a súvisí s tým, čo R. De Matteia v uvedenej publikácii uvádza ako zákony, ktoré z evanjelií vyplývajú. Píše, že Kristus neprišiel zrušiť prirodzený život, ale ho vyplniť. Ale je dobrý taký postreh, že ľudia už nechcú večnosť, iba mať sa dobre.

Diktatúrou relativizmu je také zákonodarstvo, ktoré ponúka ochranu pre akúkoľvek činnosť človeka. Sloboda činu je kult. Napríklad čin abortus je chránený ako prejav slobody. Eutanázia podobne. A celý rad iných činov. Ba ozvali sa už hlasy, že aj právo na pedofíliu by malo byť zaevidované. To je už ten najkrikľavejší prípad. Kým má byť toto právo zaevidované? Nuž inštitúciami, ktoré chcú byť zákonodarné. Odmietajú hodnoty dané Bohom, napríklad obsiahnutých v Desatore.

Autor recenzovanej knihy už v úvode knihy píše, že „veľká debata v súčasnom svete nie je vo svojej podstate politická, ani ekonomická, ale dotýka sa chápania kultúry a v najhlbšom zmysle má náboženskú podstatu. Myslí sa na kresťanské náboženstvo.

R. De Mattei definuje základný problém ako konflikt dvoch vízií sveta. Prvá vízia chápe hodnoty ako človeku dané a ten ich má objavovať vo svojom živote. Druhá vízia nazerá na hodnoty ako také, ktoré si človek tvorí, človek tvorca sa považuje za ich posledného interpreta. Tak sa tvoria normy pre stále nové a nové konkrétne, parciálne situácie a stráca sa zjednocujúci význam univerzálnych hodnôt, o ktorých by nemala byť žiadna diskusia. Sú neodškriepiteľné. Majú metafyzický základ v samotnej prirodzenosti človeka. Hovorilo sa už napríklad, že z úrovne EÚ sa už chce predpisovať aj to, aký tvar majú mať paradajky. Dôsledkom toho je dehumanizácia a spredmetňovanie človeka pre rôzne záujmové skupiny. Tieto záujmové skupiny sú menšinovej povahy, tvrdia preto, že musia byť chránené, ale ich lobistické vplyvy sú veľké a pod touto ochranou nanucujú svoje menšinové názory väčšine.

Počul som vtip. Chlapec hovorí otcovi, ktorému sa nechce pracovať: Ako to, že dostávame peniaze, a nerobíme? Otec odpovedá: Pretože je demokracia. A oni na to nič? Hej, ale potom povieme, že sú rasisti...

Nepochybne nie je problém identifikovať problémovú skupinu. Ale zaiste aj v nej sú ľudia, ktorí sa adaptujú.

Kniha má sedem kapitol a každá kapitola je jednak aktualizáciou problémov dneška , ale zároveň ponúka aj exkurz do genézy, histórie problému, ktorý dnes poznáme ako relativizmus a jeho diktatúru. Už v úvode autor pripomína španielskeho filozofa a diplomata 19. storočia Donosa Cortéza, ktorý varoval, že stratou náboženských hodnôt sa v človeku a spoločnosti uvoľnia negatívne sily, ktoré povedú k diktatúram, v ktorých bude zakázané položiť čo i len otázku. Pri čítaní som si spomenul na iný výrok tohto španielskeho diplomata z roku 1852, kde uvádza, že ak svet nemá prepadnúť skaze, musí byť otvorený, dostupný katolicizmu, ktorý je zvrchovaným Áno, alebo bude ovládaný revolúciami, ktoré sú zvrchovaným Nie. Dnes už môžeme potvrdiť, že vieme, čo znamená to zvrchované Nie. Napriek tomu sa znova napadá to zvrchované Áno.

V kapitole Diktatúra relativizmu autor uvádza, že tlak diktatúry relativizmu sa prejavuje v troch etapách (s. 44):

1. Prvá etapa je negácia objektívneho práva a pravdy. Dôsledkom toho je, že dobro a zlo sa dostávajú do jednej roviny, zrovnoceňujú sa cnosti a hriech.
2. Druhá etapa je inštitucionalizovanie morálnych deviácií, ktoré sa menia z privátnej sféry na spoločenské cnosti.
3. Tretia etapa vovedenie tohto do spoločnosti a právne trestanie dobra.

Vyvstáva otázka, ako sa má v tejto situácii diktatúry relativizmu správať kresťan. Mattei odpovedá v prvej kapitole Sekularizácia a zodpovednosť kresťanov. Sekularizácia kladie dôraz na vonkajškové. Evanjelium je činnosť obrátená do vnútra človeka a dôležitý je vzťah človeka k človeku v optike lásky ako súčasť cesty k Bohu. Dnešná doba autorovi pripomína predkonštantínovský Rím, kde bolo množstvo siekt, ale prenasledovaný boli iba kresťania. Kde morálka sa chápala ako niečo tvorené výlučne vonkajškovo, a nie vnútorne. Pripomína tiež Pilátovu otázku: A čo je pravda? Chápe ju ako prejav prvého relativizátora v našom letopočte. Odklon od prirodzeného práva, ktoré je uložené v každom človeku, spôsobuje stratu orientácie. Z prostriedku sa stáva cieľ. Napríklad Voltairove chápanie tolerancie ako hodnoty, ktorá sa predraďuje pred všetky iné hodnoty. Tým sa zrovnoceňujú hodnoty a antihodnoty. Výsledkom je známe tvrdenie Voltaira, že mučeníci boli netolerantní ľudia. Hoci pripúšťa, že ich odmietanie falošných Bohov bolo správne. Autor uvádza citát z Evanjelia: Dajte cisárovi, čo je cisárovo a Bohu, čo je Božie, ako jedinú správnu odpoveď, ktorú môžu dať kresťania totalitaristickému relativizmu dnešných čias.

V druhej kapitole Diktatúra relativizmu autor okrem iného píše, že pádom Berlínskeho múru sa nekončí materializmus. Uvádza, že národy okupované komunizmom sa ocitli prekvapivo v novej situácii nového totalitarizmu relativizmom. Uvádza napríklad, že človek evanjeliové práva môže odčítať zo skutočnosti a spoznať, čím sú a prispôsobiť sa im. Totalita ľudského činu sa chápe cez jeho upnutie sa na vonkajší svet. Práva sú práva na rôzne činy. Aj tu je možno poznať nevyužité rezervy personalizmu, napríklad M. Blondela, ktorý uskutočnil už začiatkom XX. storočia analýzu ľudského konania a preukázal, že síce začína v hmotnom, ale hmotné nemôže ľudské konanie naplniť a ono transcenduje k vyššiemu k bytiu. Autor prináša historickú genézu problému, ale za zlom považuje Francúzku revolúciu a Deklaráciu práv človeka (1789). Práva zužujúce človekov záujem iba na sféru pozemského. Pri čítaní mi napadlo, že sa vlastne materializovalo to evanjeliové „mať viacej života“, odtrhlo sa od Krista a spojilo sa iba s pozemským. Také strašné následky, myslím, malo zneužívanie nadbytku bohatými a prežívanie hlbokého nedostatku. Obidva extrémy prispeli k tomuto procesu relativizmu. Ale skutočnou príčinou nebola matéria, ale chybné myšlienkové závery o podstate veci. Autor pripomína Osvietenstvo, ale aj Wilhelma Ockhama (1290-1349), alebo H. Grotia (1583-1645). Žijeme v dobe, kedy odmietnutím metafyziky a objektívneho poznania pravdy vznikla situácia, ako píše, že sa môže „vyfabrikovať“ akékoľvek právo, hlúpe, alebo kruté.

V tretej kapitole autor konštatuje, že tento proces sa už inštitucionalizoval a aj medzinárodné organizácie, napríklad OSN, alebo aj inštitúcie Európskej únie, sú z veľkej časti v jeho službách. Píše, že lobistické skupiny menšín sa presadzujú a paralyzujú politickú činnosť týchto inštitúcií, napríklad poukazuje na bezmocnosť OSN. Uvádza príklad bombardovania Srbska, problém Kosova a iné príklady. Sebaprezentácia týchto inštitúcií potom má podobu toho, že sa považujú za intelektuálne centrá, produkujú programy s obsahom relativizmu a stále častejšie svoju finančnú pomoc podmieňujú prijatím týchto programov s obsahom relativizmu a tých, ktorí to odmietajú, zaraďujú medzi spiatočníkov.

Je tu teda zápas. Napríklad aj o kríže v Taliansku. Pripomína sa materializovanie psychológie a zužovanie pohľadu na človeka. Autor znova uvádza genézu v historickom konkurze. Poznámku mám iba akoby k nostalgii R. De Mateia za Habsburskou ríšou, ktorá bola akoby zázemím katolicizmu. Jej rozpad nebol výsledkom súhlasu slovanských národov a osobitne Slovákov s relativizmom, ktorý nasledujúce revolúcie, ako boli, napríklad, po rozpade Ruskej ríše. Dá sa tu skôr aplikovať to evanjeliové, že tí, čo vládli, mali kľúč, ale sami nevošli, ako mali, ani iným nedovolili vojsť.

Narodil som sa v dome, ktorý v dedine volali Dadoveň. Učili tam deti za monarchie memorovať po maďarsky modlitby. Na protesty rodičov, že nerozumejú, čo hovoria, sa odpovedalo, ale Pán Boh rozumie. To bola tiež relativizácia náboženstva. Laicizácia kresťanstva na obraz Uhorského štátu.

Štvrtá kapitola má názov laicizmus a religiozita z európskej perspektívy. Kapitola je kľúčová, prináša analýzu zdrojov tohto relativizmu a osvetľuje, prečo EÚ sa tak bráni návrhom, ktoré prichádzajú z iných európskych vrstiev, aby vo svojich konštituujúcich dokumentoch boli pripomenuté kresťanské korene Európy. Autor píše, že dokument EÚ ústavy, chce vyzerať názorovo neutrálne. Radikálne stavia pred nutnosť voľby medzi laicizmom a religiozitou. Tým neutrálny nie je. Autor sa pýta, aká ideológia utvorila tieto kľúčové Európske dokumenty. Ponúka analýzu psychologických a intelektuálnych príčin. Prichádza z názorom, že kľúčové EÚ dokumenty vychádzajú z filozofie Antónia Gramsciho (1891-1937). Analýzu Gramsciho názorov urobil taliansky filozof Augusto del Noce (1910-1989). A. Gramsci koniec náboženstva nevidí v beztriednej spoločnosti ako komunizmus. Ale vo víťazstve revolúcie, ktorá presadí „činnosť ľudí ako základný rezultát, na ktorý je človek odkázaný a ktorý vylučuje akékoľvek iné pôsobenie ako ľudské. To je podstata laicizmu, ktorý odmieta akúkoľvek metafyziku. Gramsci sa vyrovnáva s tým, čo sa ukázalo ako problém revolúcií. Revolúcia v začiatku neguje niečo, čo bolo tradičné, nejaký poriadok ako zlý a na druhej strane ponúka niečo nové, čo je takpovediac v dialektickom vzťahu k tomu odmietanému. A toto pozitivistické sa časom oddelí od negativistického zdroja revolúcie, alebo je stále ťažšie držať túto negujúcu časť revolúcie ako časť prítomnosti, ktorá ju už odmieta, a to je smrť revolúcie. Gramsci rieši tento problém „primátom činu“. Ten zostáva, ale treba ho vymaniť z akejkoľvek pravdy, aj tej, ktorá neguje cez revolúciu, aj tej, ktorá ponúka čosi nové revolúciou. Oproti staršej koncepcii revolúcie, kedy sa absolutizovala nejaká pravda revolúcie, ktorá absolutizovateľná nebola, teraz nová koncepcia smeruje k relativizácii pravdy a cez ňu k tomu, že sa „nový plán nejaví ako revolučný, ale ako poriadok modernisticko-občiansky, ktorý sa má stať ideológiou konsenzu medzi komunizmom a technokratickým neokapitalizmom, ktorý nie je treba búrať“ (s. 76). Cieľom je hedonistické spoločenstvo, ktoré je sekularistické. Na to treba prebudovať spoločenské inštitúcie. Zmysel života sa v tejto spoločnosti nebude pýtať na metafyzické základy, ba čo viac - bude zakázané položiť (si) otázky. Represia sa už nedeje fyzickým tlakom, ale tlakom „pedagogickým“. Idealizuje sa potreba byť moderný a trestom sa stáva označenie za človeka mimo trendov doby.

Autor publikácie uvádza, že najväčším kritikom tejto „totalitárnej demokraice“ bol Ján Pavol II. V Centessimus Annus píše, že demokracia bez hodnôt sa ľahko mení v totalitarizmus. Cieľom tohto totalitarizmu je zničiť objektívnu pravdu. V tom vidí R. De Mattei jednu z príčin, prečo sa nechce v kľúčových európskych dokumentoch spomenúť slovo Boh a kresťanstvo.

Piata kapitola rozvádza dôsledky toho a jej názov Garantované slobody hovorí o tom, že garantované slobody sú iba tie parciálne, odtrhnuté od metafyziky a univerzality daných hodnôt, o ktorých by sa nemalo diskutovať, také sú bytostne zrejmé. Zdrojom práva sa takto stáva iba jednotlivec, a to cez svoju činnosť, ktorá rešpektuje iba silu prírody a silu society, ktorá dorastá do rangu Boha. Znova akási forma kolektivizmu ako druhý mantinel krajného individualizmu.

Veľkú váhu majú pápežské encykliky, ktoré vracajú pôvodne obsahy takým hodnotám ako sloboda, pravda, láska, svedomie. Pripomínajú sa encykliky Jána Paval II: Evangelium Vitae alebo Veritates Splendor. Ľudský čin sa oslobodzuje iba z biologického determinizmu. Ukazuje sa jeho smerovanie k bytiu. Autor v tejto kapitole prináša ucelený pohľad na kresťanské pochopenie slobody, ktorá sa môže zapojiť do konania Prvej Príčiny, ako spolutvoriaci. Teda odmietnutie človeka ako prvej príčiny, ktorá nielen odsúva Boha, ale ho priam popiera. Ako to prezentuje totalitárny relativizmus.

Šiesta kapitola má názov Sloboda a liberalizmus. Prináša systematický pohľad na inštitúcie EÚ, ako sú ovplyvňované relativizmom a vzďaľujú sa podobe, o ktorej rozmýšľali kresťanskí zakladatelia myšlienky európskej integrácie. Niektoré obsahy som už pripomenul na predchádzajúcich stranách. Nanovo je tu pripomenutý Ján Pavol II., ktorý varoval pred tým, že situácie môžu viesť k podobným koncom, ako poznáme z totalít XX. storočia. V publikácii sa pripomína aj terajší pápež Benedikt XVI., jeho prejavy, a to ešte ako kardinála Ratzingera. On je aj autorom pojmu diktatatúra relativizmu.

Siedma kapitola má názov Desať téz na tému náboženstvo a spoločnosť. Je komplexným znovunastolením kresťanských zdrojov v rozvoji človeka a spoločnosti tak, že z nich vyplývajú aj kritériá tohto rozvoja. Môžeme stručne uviesť tézy: Prvá téza: Cirkev a spoločnosť tvoria jednotu, podobne ako jednota tela a duše. Duša ako príčina života tela a motorom celkového rozvoja.. Každý strom, ktorého korene sú choré, vysychá. Platí Kristove: Ja som cesta, pravda a život. Úpadok je vždy spojený s odmietnutím toho. Druhá téza: Misia Cirkvi má charakter nadprirodzený, ale jej efekty sú viditeľné vo sfére pozemského a spoločenského.

(Pokračovanie na 11. strane)

Čo teraz?

Ruženkin zámok rozpadol sa v prach
a Snehulienka márne čaká princa.
Nebojsa to vzdal rovno vo dverách,
v bezodnom mešci neostala minca.

Zlí draci fasovali náhubky,
zázračné meče zhrdzaveli všetky,
minul sa med na perníkové chalúpky,
aj Ohniváci vyleteli z klietky.

Holúbkom sa už nechce triediť hrach
a Čiernej pani túlať po hradbách,
z kočiarov dávno vypriahli už kone.

No ak si myslíš, že to dobré je,
tak sa ťa pýtam - kam sa podeje
to dieťa, čo sa o zem trieska vo mne?

Ikony

Ak vstúpiš, odhrň záves ticha
a dožič času, aby splietol
tvoj úžas, čo tu sotva dýcha.
Madony s tvárou zimných kvetov,

tisíce očí v chrámoch zo sna.
Nečujný organ v dreve hrá sa,
čas splieta siete, skáču krosná,
v pamäti stromov skrytá krása,

písaná srdcom popamäti,
ťa hostí striedkou z dobrých chlebov.
Čas pevne drží úžas v sieti
a pustí ho až spolu s tebou.

Na svätú Annu

Súmrak sa vkráda popri dvore
do pustých kútov nášho sadu,
na jablká, tak dávno skoré.
Láska si stelie celkom vzadu,

na poli plnom plných klasov.
Tam verne vyčká múdre rána.
Slnko sa zberá správnou trasou,
v dedine zvonia Anjel Pána

a v tvojich očiach cítim ÁNO,
keď do dlaní ti hlavu skrývam.
Po každej noci príde ráno.
Po každom lete príde zima.

Zdanlivý odchod zimy

(otcovi)

Stápa sa sneh a na poli
mdlé slnko pije vodu z mlák.
Ľady sa lámu napoly.
Tušíš jar, čakáš ako vták

na teplý vietor do krídel,
z kabáta strácaš sny a strach,
akoby si to nevidel ...
Tri zrnká vážiš na váhach

času, čo stojí ako pán
a tvoj tieň hádže do záhrad
bezmocne holým jabloniam.
Nesial, a predsa bude žať.

Mame

Už dávno ťa niet na dvore
a záhrada je dávno smutná,
čerešne kľačia v pokore,
po nociach plače stará studňa.

Zdá sa, že márne krotí čas
Ten, čo má prísne právo veta.
Po prstoch z neho odchádzaš.
Bolesť je ako holá veta,

čo čaká, kým ju obalí
myšlienka ako vodu hrádza -
každý, koho sme dostali,
naozaj nikdy neodchádza.

GABRIELA GRZNÁROVÁ

Moje mená

Momentka I.

Ráno pije horkú čiernu kávu,
zvyšky spánku do nás zatĺka.
Vonku vedú jeseň na popravu.
Padla prvá hlava jablka.

Opieraš sa o mňa ako o kmeň
stromu, čo má vetvy prinízke.
Presne ako vlani, len si spomeň
na to dievča s hlavou na miske.

Momentka II.

Musíš hľadať v šifrovanej správe
odvahu, čo prsty porozpletá,
more v mušli prelialo sa práve,
erotika neskorého leta
na nás číha v nekosenej tráve,
ty a ja sme z opačného sveta,
krúť sa so mnou v anonymnom dave,
alebo ma nechaj ďalej lietať.

Indiánske leto

Možno raz nájdem, čo si stratil,
to, čo už dávno mlčky zvoním,
vraciam sa s letom z krátkych tratí,
kočujem v hrivách divých koní.

Kým prehovorím rečou kmeňa,
čo v tvojom srdci oheň zažne,
dávaš mi indiánske mená:
Som Tá, čo seba berie vážne.

Pozvanie na vernisáž

Mráz mi daroval biele kvety
a závoj ako neveste.
Mrznú mi slová. Neviem, že ty
už dávno stojíš na mieste

a pätou vločky snehu stláčaš,
len tak, len celkom beztvaro,
akoby si si skúšal čardáš.
Zo zamrazených pohárov,

zo zamrznutých vodných hladín,
priezračných ako nedeľa,
na teba jedným okom hľadím
z obrazu pána Brueghela.

Zvedavá

Vyčkávam za rohom
nemého anjela.
Krídlami naznačí,
čo mi dnes nadelia

Vianoce na blate.
Dážď beží po strechách
v maminom kabáte,
rozpaky a tvoj strach,

čo mi dať pod stromček.
Zázraky dovolia -
z balíčka rozviažem
srdce zo šúpolia.

Komedianti

Nemôžem lapiť chvíľu krotkú,
chodí si vždy tou istou trasou.
Čas ťahá prázdnu maringotku,
sem-tam vykríkne - nastúp, blázon!

Tak hrkoceme po tabličkách
mačacích hláv, po tenkom lane,
farbíme klaunom smutné tričká,
gýčové ruže v celofáne.

Keď vystrelíš si na jarmoku
srdce s nápisom Mojej krásnej,
budem sa musieť báť tak trochu,
či moje je, či tvoje vlastné.

Niečo z Alice

Vezmem si ťa tam, kde neha lieta
na rogale z drobných kvetov hlohu,
vezmem si ťa do iného sveta,
kde jablone celebrujú Bohu.

Tam, kde cesty majú modré značky
a nádej si strieľa presné šípy,
kde aj dúhy pijú kolenačky.
Kde tak krásne zavoňajú lipy.

Možno ani nevyjavíš náznak
prekvapenia nad tým čudným svetom.
Nazveš ho tak obyčajne - Zázrak.
Ako keď sa vtáci lúčia s letom.

Miriam Viršinská

Rodný list slovenskej štátnosti

K 150. výročiu Memoranda národa slovenského

Memorandum národa slovenského predstavuje v našich dejinách významný medzník. Jeho koncipovaním, schválením a predložením najvyšším politickým kruhom v Rakúskej monarchii kulminuje národnoemancipačné úsilie protagonistov slovenského národného hnutia, ktorí v šesťdesiatych rokoch 19. storočia nadviazali na aktivity štúrovskej generácie z revolučného obdobia 1848 - 1849. Prakticky to bola tá istá generácia, s mladšími a staršími príslušníkmi. V udalostiach šesťdesiatych rokov 19. storočia sa odzrkadľuje vedomie kontinuity s revolučným bojom Slovákov za národnú slobodu a s nosným slovenským národnorevolučným dokumentom - so Žiadosťami slovenského národa (1848).

Na prelome päťdesiatych a šesťdesiatych rokov neoabsolutistický režim bol dlhodobo neudržateľný. Konsolidácia revolučných pomerov prostredníctvom absolutistického systému sa ukázala ako neúčinná. Habsburská monarchia sa nachádzala v čase hospodárskej, politickej aj finančnej krízy. Zámer panovníka Františka Jozefa I. navrátiť vnútropolitické pomery do predrevolučných čias nebolo možné realizovať. Pokus o vytvorenie systému osobného absolutizmu v ríši mu nevyšiel. Demokratizáciu pomerov vybojovanú v revolúcii (zrušenie poddanstva, cirkevného desiatku, získanie občianskych slobôd, rovnosť pred zákonom, sloboda tlače a spolčovania a podobne) nebolo možné zvrátiť. Ako jeden z najpálčivejších problémov sa ukázalo neriešenie národnostnej otázky, ktorá sa vrátila ako bumerang s oveľa väčšou intenzitou. Národnostná otázka bola počas celej doby Achillovou pätou tak v habsburskej monarchii, ako aj v samotnom Uhorsku. Hoci opatrenia panovníckeho dvora smerovali i k „uduseniu“ opozície potlačených národov, ukázalo sa, že emancipačný proces v čase modernizácie, v období prechodu od stavovskej (feudálnej) k modernej občianskej spoločnosti, už nebolo možné zastaviť.

V roku 1859 Rakúske cisárstvo utrpelo porážku v boji s talianskym národno-emancipačným hnutím v severotalianskych provinciách a definitívne stratilo Lombardsko, čo v kombinácii s finančnou i hospodárskou krízou vyvolalo hlbokú vnútropolitickú krízu. Dôsledky vojenskej porážky nenechali na seba dlho čakať. Cisár František Jozef I. prisľúbil v manifeste z 15. júla 1859 národom svojej ríše reformu v administratíve a zákonodarstve, ako aj v kultúrnej a cirkevnej oblasti. Avizoval obnovu ústavného života a presadenie normálnych politických pomerov.

Reformu v ríši začalo vydanie oktrojovaného ústavného zákona, tzv. Októbrového diplomu 20. októbra 1860 a následne Februárového patentu 26. februára 1861. Panovník sa v diplome zriekol absolutizmu a načrtol základy budúceho usporiadania ríše. Jeho východiskom sa stala federalizácie monarchie založená na koncepcii tzv. historických a nehistorických národov. Členmi federácie mali byť iba tzv. historické národy, ktoré sa mohli odvolať na svoju stredovekú štátnosť. To znamenalo, že autonómne krajiny v rámci habsburskej monarchie mohli vytvoriť iba tie národy, ktoré v stredoveku mali svoj vlastný štát, čo diskvalifikovalo Slovákov. V diplome sa priamo deklarovala autonómia korunných krajín ako jeden zo základných princípov usporiadania habsburskej ríše, pričom každá krajina disponovala osobitným národným snemom. Obsahoval zásadu, podľa ktorej panovník môže vykonávať zákonodarnú moc len v súčinnosti s krajinskými snemami alebo ríšskou radou.

Napriek navrhovaným politickým zmenám maďarské politické kruhy vyslovili s diplomom nespokojnosť, napätie medzi panovníkom a Maďarmi narastalo. Diplom a ním deklarovaná autonómia korunným krajinám sa pre časť maďarských politických elít mala stať iba „odrazovým mostíkom“ na dosiahnutie úplnej nezávislosti Uhorska od Viedne. Na rokovaní prvého porevolučného uhorského parlamentu v Pešti od apríla 1861 sa naplno prejavili ambície maďarských politických špičiek: ich cieľom sa stala obnova štátnej suverenity a územnej celistvosti Uhorského kráľovstva a ustanovenie nezávislej uhorskej vlády. V národnostnej otázke navrhovali, aby sa za základ štátoprávneho programu presadila koncepcia jednotného uhorského (maďarského) politického národa. Maďarské politické elity naďalej odmietali uznať existenciu nemaďarských národov v Uhorsku.

Ján Francisci

Na začiatku roka 1861 zasiahol politický pohyb všetky národy v Uhorsku. Chorváti, Rumuni i Srbi svoje programy prerokúvali na národných kongresoch s cieľom predložiť ich najvyšším vládnym politickým kruhom na schválenie. Paralelne s týmto politickým ruchom prebiehali politicko-diplomatické rokovania panovníka so zástupcami uhorského parlamentu, kde sa malo definitívne rozhodnúť o budúcom štátoprávnom usporiadaní habsburskej monarchie a malo dôjsť k zákonnému riešeniu i v národnostnej otázke.

Zmena politických pomerov na prelome päťdesiatych a šesťdesiatych rokov priniesla i nové perspektívy do slovenských radov. Vydanie Októbrového diplomu už zastihlo slovenskú spoločnosť v politickej aktivite. Slovenské elity vnímali vydanie Októbrového diplomu a prebiehajúce politické zmeny rozlične. Všetci si však uvedomovali, že práve teraz je nevyhnutné zmobilizovať svoje sily na celonárodnú akciu a brániť slovenské národné záujmy, najúčinnejšie prostredníctvom svojich zvolených zástupcov priamo na rokovaní uhorského parlamentu.

Intenzívny politický ruch v monarchii, rozpravy o budúcom usporiadaní ríše a debata o národnostnej otázke v Uhorsku podnietila i ďalších slovenských národovcov k dôležitým krokom. Štefan Marko Daxner, právnik, príslušník mladšej štúrovskej generácie, účastník revolučných bojov, obhajca národných práv slovenských evanjelikov, v roku 1860 skoncipoval spis Hlas zo Slovenska ako reakciu na aktuálnu politickú situáciu, uvedomujúc si, že práve nastal najpríhodnejší čas, aby sa i Slováci prihlásili o svoje práva. Snažil sa v ňom sformulovať vlastné stanovisko k riešeniu národnostnej otázky v Uhorsku a v súlade s ním predstavil politický program slovenského národného hnutia, ktorý sa stal predmetom na rokovaniach martinského národného zhromaždenia.

Práve pod vplyvom týchto okolností vyšiel Daxner s iniciatívou zvolať prvé slovenské celonárodné zhromaždenie, na ktorom sa mal prerokovať a schváliť politický a štátoprávny program a prijať opatrenia na jeho realizáciu. Organizáciu snemu podmienil a zintenzívnil i fakt, že vo voľbách do uhorského parlamentu Slováci nedosiahli úspech. Z toho vyplynulo, že na sneme neboli zastúpení slovenskí poslanci, ktorí by na tomto fóre obhajovali slovenské národné záujmy. Daxner sa so žiadosťou o povolenie uskutočniť celonárodné zhromaždenie obrátil na Turčiansky Svätý Martin a Brezno. V Turci prichádzali pôvodne do úvahy aj Mošovce, alebo Turčianske Teplice. Zásluhou martinských mestských národovcov na čele s richtárom Ondrejom Košom sa na zasadnutí mestského zastupiteľstva rozhodlo, že zhromaždenie sa uskutoční 6. júna 1861 v Turčianskom Svätom Martine, najmenšom uhorskom župnom sídle.

Pamätné martinské celonárodné zhromaždenie dňa 6. júna 1861 slávnostne ohlasovali zvony dvoch martinských kostolov (katolíckeho a evanjelického), ktoré v ranných hodinách zvolávali na slávnostné bohoslužby. Oficiálne sa snem začal o 9.00 h v priestore pod lipami pred evanjelickým kostolom. Podľa historických prameňov sa zhromaždenia zúčastnilo 1 500 - 1 600 hostí (J. Francisci vo svojich spomienkach uvádza dokonca až 6 000 delegátov), z toho okolo 200 hostí tvorili predstavitelia slovenského národného hnutia na čele s popredných osobnosťami štúrovskej generácie ako J. M. Hurban. Š. M. Daxner, J. Francisci, A. Sládkovič, J. Kalinčiak. Zo zdravotných dôvodov nemohol pricestovať A. Radlinský, vedúca osobnosť slovenského politického tábora v Pešti. Medzi ďalšími aktívnymi účastníkmi sa nachádzali učitelia, farári, advokáti, statkári, remeselníci, obchodníci, roľníci a mnoho národne uvedomelých Slovákov z blízkeho okolia. Na prekvapenie všetkých sa na zhromaždenie dostavili dokonca i zástupcovia šľachtického stavu, a to hlavní župani Trenčianskej a Liptovskej župy, barón Šimon Révai a Martin Sentiváni, a snemový poslanec za martinský volebný okres, zeman Jozef Justh z Mošoviec. Ich prítomnosť mnohých delegátov naplnila nadšením a ilúziou, že i „slovenská“ šľachta je pozitívne naklonená slovenskému národnému hnutiu. V priebehu rokovania sa však ukázalo, že na zhromaždenie prišli najmä zmierniť kritiku zameranú proti postoju maďarských politických predstaviteľov k národnostnej otázke. Na adresu ich účasti dokonca padli obvinenia, že sa zhromaždenia zúčastnili z poverenia uhorského parlamentu, aby Maďarov priamo informovali o sile a cieľoch slovenského národného hnutia. Proti tomu sa však títo výrazne ohradili a odmietli akékoľvek domnienky o ich spätosti s maďarskými vládnymi kruhmi. Napriek tomu už dôvera k nim zo strany väčšiny Slovákov v priebehu celého rokovania zostala narušená.

Už pred memorandovým zhromaždením sa medzi slovenskými národovcami vykryštalizovali dva názorové prúdy presadzujúce rozdielne riešenia slovenského národného programu. Ich hlavný rozpor spočíval v odlišnom náhľade na požiadavku slovenskej územnej autonómie v rámci Uhorska. Na jednej strane stáli vlastenci stotožňujúci sa s Daxnerovým stanoviskom, na druhej strane stáli stúpenci prouhorskej orientácie, tzv. „mladá (neskoršie známa pod názvom nová) škola slovenská“, pôsobiaci najmä v peštianskej skupine slovenských národovcov. Tí síce požadovali legislatívne zabezpečiť rovnoprávnosť slovenského národa, avšak zásadne sa stavali proti vyčleneniu slovenského územia ako samostatného autonómneho dištriktu v rámci Uhorska. Svoje požiadavky obmedzili výlučne na jazykovú a kultúrnu oblasť, keď sa domáhali používať slovenčinu v politickom, verejnom, úradnom, cirkevnom a školskom živote na území, ktoré obývali Slováci. Pri koncipovaní svojho programu vychádzali zo sľubov maďarskej šľachtickej liberálnej opozície, ktorá sa pred parlamentnými voľbami vyslovovala za revíziu národnostnej politiky a zasadzovala sa za ústavné zabezpečenie národnej rovnoprávnosti v Uhorsku. Podľa nich jedine spolupráca s Maďarmi a ich aktívna podpora v boji proti Viedni mohla Slovákom v Uhorsku zabezpečiť rovnoprávnosť a zákonné uznanie národných práv. K tejto skupine patrili predovšetkým katolícky kňaz J. Palárik, liptovskomikulášsky evanjelický učiteľ J. Nemešáni a takisto i predstavitelia šľachtickej triedy (napríklad liptovský župan M. Sentiváni).

Príslušníci „mladej školy slovenskej“ sa i na zhromaždení v Turčianskom Svätom Martine otvorene postavili proti požiadavke vyčleniť slovenské územie ako samostatný dištrikt, pretože to považovali za prejav akéhosi separatizmu, „tendenciu proti celistvosti ríše namierenú“, ktorú ani snem nepovolí. Naopak, Slováci si týmto vraj znepriatelia „za vlastnú národnosť zapálených Maďarov ako najprirodzenejšiu garanciu“ ich národnej slobody. Takisto by si tým „na veky odstrčili zemianstvo, ktoré keby na našej strane slobodomyslnosť a rovna-

kosť vlasteneckých záujmov videlo, neomylne by k nám priľnúť muselo“. Presadením autonomistickej koncepcie by vraj došlo k rozštiepeniu hnutia „na dva tábory“ a strate dolnozemských „bratov“, čím by sa údajne oslabila sila slovenskej politiky. Nakoniec by realizácia programu Slovenského okolia opätovne smerovala k žiadaniu pomoci od Viedne, čo bolo pre nich neprijateľné. Svojimi prejavmi zreteľne deklarovali, že nesúhlasili ani s tým, aby sa požiadavky schválené na martinskom zhromaždení predložili panovníkovi, ale iba uhorskému parlamentu. Následný historický vývoj však nepotvrdil, že ich odmietnutie Daxnerovho návrhu bolo oprávnené, a opätovne ukázal, že z ich strany bolo naivné nekriticky dôverovať maďarským šľachtickým liberálom a domnievať sa, že Maďari sú ochotní urobiť akékoľvek ústupky nemaďarským národnostiam.

V priebehu diskusie na martinskom zhromaždení väčšina delegátov na čele s J. Franciscim, Š. M. Daxnerom, Š. Hýrošom i J. M. Hurbanom reagovala na vystúpenia a námietky opozičnej skupiny a svojimi argumentmi vyvracala opodstatnenosť svojich postojov. Predovšetkým zdôrazňovali, že za požiadavkou autonómie (Slovenské okolie) sa neskrýva nijaký „separatizmus“ a snaha o oslabenie štátnej jednoty Uhorska, ale, naopak, deklarovali, že jedným z cieľov memoranda je udržať jeho celistvosť.

Najvýraznejšie sa hlboko do pamäti prítomných zapísal prejav J. M. Hurbana. Svojimi návrhmi a pripomienkami významne prispel k dotvoreniu definitívneho textu memoranda. V úvode svojho emotívneho vystúpenia vyzval zúčastnených, aby si stav národa i jeho práva a slobody nemaľovali „ružovými farbami, ako by sme boli ten najšťastnejší národ pod korunou uhorskou“. Poukázal na to, že uhorskými zákonmi z roku 1848 sa zo slobodného Uhorska stal „centralistický Magyarország“, v ktorom sa odopiera právo na život nemaďarským národom. Opozičnej skupine pripomenul, že maďarská politika po revolúcii 1848 - 1849 odmietla korektne pristúpiť k vyriešeniu národnostnej otázky a Slovákov v revolučnom boji označila za „vlastizradcov“, a tak sa k nim i správala. Prijatím memoranda slovenská politika mohla nastúpiť nádejnú cestu smerujúcu k všeobecnému pozdvihnutiu slovenského národa. Vzhľadom na dovtedajšie skúsenosti slovenskej politiky apeloval na to, že Slováci sa nesmú spoliehať na prázdne sľuby a reči o rovnoprávnosti, ale musia žiadať dôslednú realizáciu svojho programu. Svojimi slovami jednoznačne podporil požiadavku na legislatívne vymedzenie a pomenovanie slovenského národného územia v Uhorsku.

Na záver dvojdňového rokovania plénum prijalo ešte niekoľko ďalších uznesení. Za úlohu si stanovili poslať pozdravný list a zápisnicu zhromaždenia zástupcom ostatných nemaďarských národov v Uhorsku; vydať všetky jeho písomné materiály tlačou; naďalej vydávať politické i hospodárske noviny a uskutočniť kroky na založenie Matice slovenskej. S cieľom naplniť uvedené uznesenie delegáti zvolili 23-členný Stály národný výbor na čele s Jánom Franciscim. Rokovania ukončili dňa 7. júna 1861o 15.00 h. Na priestranstve pred evanjelickým kostolom, pred niekoľko tisícovým davom národne uvedomelých Slovákov, sa za všeobecného jasotu prečítal text Memoranda národa slovenského.

Memorandové zhromaždenie

Memorandum národa slovenského ako národno-politický program je dokumentom, ktorý odrážal danú politickú a spoločenskú situáciu v Uhorsku, v akej sa nachádzala slovenská spoločnosť. Rešpektoval celistvosť a politickú integritu Uhorska a memorandisti pri nastoľovaní demokratickej požiadavky národnej rovnoprávnosti sa opierali o princíp prirodzeného práva národov na sebaurčenie.

Udalosti, ktoré sa odohrali od skončenia martinského zhromaždenia, schladili nádeje slovenských národovcov. V čase, keď sa pripravoval preklad Memoranda do maďarského jazyka, aby sa tak urýchlilo jeho prerokovanie v uhorskom parlamente, v slovenských župách sa rozbehla protestná protimemorandová kampaň. Organizovali ju hlavní župani spolu s ďalšími župnými predstaviteľmi na podnet niektorých parlamentných poslancov. Jej cieľom sa stalo kompromitovanie martinského celonárodného zhromaždenia medzi slovenským ľudom ako stretnutia niekoľkých „samozvancov“, ako „sprisahanecký protivlastenecký komplot“, aj ako prejav „protištátnych snáh“, ktoré vraj ohrozujú integritu Uhorska. Memorandum sa na verejnosti prezentovalo ako súkromný a svojvoľný počin jednotlivcov s jedinou úlohou, a to rozbitie ich spoločnej uhorskej vlasti.

Po skončení zhromaždenia delegácia vedená Jánom Franciscim, zvolená martinským zhromaždením, pricestovala s Memorandom do Pešti 26. júna 1861, aby si dohodla stretnutie so zástupcom predsedu uhorského parlamentu Kolomanom Tiszom. Nasledujúci deň K. Tisza prijal deputáciu a prevzal Memorandum a ešte v ten istý deň ho odovzdal parlamentnému predsedníctvu. V parlamente sa k prerokovaniu Memoranda poslanci napokon ani nedostali, pretože v auguste 1861 panovník po vyostrení rozporov medzi Viedňou a Pešťou parlament rozpustil. Tak sa skončil prvý pokus presadiť národno-politický program, ktorý vzišiel z rokovania prvého celonárodného zhromaždenia zo 6. a 7. júna 1861 v Turčianskom Svätom Martine.

Nádeje, ktoré Slováci vkladali do uhorského parlamentu a nového národnostného zákona, nenaplnili však ich očakávania a vyvolali sklamanie. V danej politickej situácii sa v slovenskom politickom tábore začali presadzovať názory, aby sa Slováci so svojimi požiadavkami obrátili priamo na panovníka, prípadne ho požiadali o povolenie zvolať nové národné zhromaždenie. Začiatkom septembra 1861 Michal Chrástek vystúpil s otvorenou výzvou, aby Stály národný výbor zabezpečil predloženie slovenského národného programu panovníkovi Františkovi Jozefovi I.

Túto ideu spočiatku členovia výboru neprijímali jednoznačne pozitívne. Väčšina slovenského politického tábora si totiž uvedomovala, že ani záujmy Viedne, ani záujmy Pešti nie sú v súlade so slovenským národným programom. Slováci videli východisko v tom, že musia využívať rozpory medzi nimi, odstraňovať napätie v slovenskom národnom hnutí a rozvíjať spoluprácu s ostatnými nemaďarskými národmi v Uhorsku. Avšak vývin politickej situácie v Uhorsku v neprospech nemaďarských národností a skúsenosti Slovákov s Maďarmi z minulosti, ktorí na rozdiel od Viedne nikdy nesplnili Slovákom nič, prispeli k vyriešeniu dilemy, čo ďalej so slovenským národným programom obsiahnutom v Memorande národa slovenského. Na jeseň členovia výboru prijali rozhodnutie o nadviazaní rokovania s Viedňou. Pri obrane a presadzovaní slovenských požiadaviek vo viedenských vládnych kruhoch zohral významnú úlohu banskobystrický biskup Štefan Moyses, ktorý stál na čele novej deputácie. Tá v decembri 1861 odovzdala vo Viedni panovníkovi dokument známy pod názvom Viedenské memorandum slovenské.

Prosbopis so žiadosťami o štátoprávne riešenie slovenskej otázky v Uhorsku tvorili dva dokumenty. Prvým bolo zostručnené a panovníkovi prispôsobené martinské Memorandum národa slovenského, druhým Návrh na privilegiálnu listinu na zriadenie a organizáciu osobitného slovenského dištriktu či Okolia. Oba dokumenty vychádzajú z dvoch základných princípov martinského Memoranda - uznanie Slovákov za samobytný národ v Uhorsku a zabezpečiť ich politické práva (so štatútom národnej územnej autonómie a samosprávy), rešpektujúc pritom politickú jednotu Uhorského kráľovstva. Základný rozdiel medzi martinským a viedenským memorandom spočíval v tom, že pridelenie štatútu autonómneho územia sa nežiadalo od uhorského parlamentu, ale priamo od Františka Jozefa I. ako uhorského kráľa. Navyše sa v prosbopise uvádzajú aj aktuálne sociálne a hospodárske problémy Slovákov (vysoká cena soli, nedostatok železníc na Slovensku atď.).

Druhý dokument Návrh na privilegiálnu listinu podrobne rozpracováva štátoprávne postavenie Okolia v Uhorsku, jeho vnútornú správu a správnu organizáciu, ako aj jeho miesto v uhorskej štátnej sústave a vzťah k panovníkovi.

Panovník predložil memorandum na posúdenie uhorskému kancelárovi A. Forgáčovi a uhorskému miestodržiteľovi M. Pálfimu. Po ich preskúmaní oznámili dvoru svoje stanovisko k jednotlivým bodom memoranda. Panovník sa týmto krokom prakticky zbavil zodpovednosti rozhodnúť vo veci slovenskej petície. Miestodržiteľ M. Pálfi v decembri 1861 poveril svojho zástupcu Štefana Privitzera zostavením osobitnej komisie, ktorá mala vypracovať stanovisko k slovenským požiadavkám a sťažnostiam. Komisia vypracovala posudok vo februári 1862. V ňom zamietla memorandum ako protiústavný, „separatistický“ pokus hŕstky slovenských pochybných individualít bez potrebných kompetencií zameraný proti celistvosti Uhorska. Panovník svoje definitívne stanovisko predložil až vo februári 1863 po vyše roku od podania prosbopisu slovenských reprezentantov. Jediným pozitívnym výsledkom pre Slovákov bolo, že jazykové požiadavky slovenskej petície sa mali zobrať do úvahy pri pripravovanom návrhu národnostného zákona.

Minimálnymi výdobytkami tohto pre slovenské národnoemancipačné hnutie mimoriadne intenzívneho a aktívneho obdobia zostávajú ústupky v oblasti jazykových práv, školstva (založenie slovenských gymnázií) a kultúry. Jediným bezprostredným výsledkom memorandových akcií sa stalo založenie Matice slovenskej. Na martinskom memorandovom zhromaždení sa schválilo dôležité uznesenie o naliehavej potrebe založiť Maticu slovenskú ako celonárodnú kultúrnu ustanovizeň, ktorá by zjednotila k práci milovníkov národa „za vymanenie svoje i ľudu svojho z hriechu nešľachetnosti a nevedomosti“. Dvojročný zápas členov výboru o založenie Matice slovenskej priniesol svoje ovocie v roku 1863, keď pri príležitosti osláv tisícročného jubilea príchodu vierozvestov sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu vyvrcholili prípravy na jej otvorenie. Matica slovenská uzrela svetlo sveta 4. augusta 1863 ako „jednota milovníkov národa a života slovenského“.

Memorandum národa slovenského zostáva významným národnopolitickým činom predstaviteľov jednej generácie slovenského národného hnutia. Stal sa jedným zo základných dokumentov Slovákov v zápase za národnú svojbytnosť a jej štátoprávne zabezpečenie. Národnopolitický program Memoranda sa stal základom štátoprávnych koncepcií Slovákov v 19. a 20. storočí a základným programovým dokumentom Slovenskej národnej strany i neskoršie Slovenskej ľudovej strany, ktorého sa de facto oficiálne pridŕžala slovenská politika až do rozpadu Rakúsko-Uhorska.

Porota XX. ročníka v zložení: Teodor Križka (predseda, druhý sprava), Teofil Klas (vl. menom Jozef Zavarský), Marta Cimrová, Slavomír Ondica, Štefan Hanakovič

Sviatok slova na počesť básnika

XX. ročník recitačnej súťaže Paľa Ušáka Olivu

Deň 15. máj 2011 bol pre obyvateľov Kátloviec nedeľou plnou poézie i prózy. Po dvadsiaty raz sa stretli recitátori v sprievode svojich pedagógov, aby i tento jubilejný ročník oslávili krásou a nehou interpretácie literárneho umenia. Zasvätili ju pamiatke básnika Paľa Ušáka Olivu, rodáka z Kátloviec, na počesť ktorého na podnet Hany Kostolanskej, básnikovej sestry, jeho rodáci 17. mája 1992 po prvýkrát usporiadali ročník recitačnej súťaže. Hoci básnik zomrel dvadsaťšesťročný na zákernú chorobu, ktorá uzavrela dielo talentovaného kňaza a básnika, jeho tvorba ovplyvnila vývin slovenskej literatúry a stále nachádza živú odozvu nielen v rodnom kraji, ale aj pod Tatrami, kde na cintoríne v Poprade-Veľkej odpočívajú jeho ostatky.

Básnik Paľo Ušák Oliva

V ostatných dvoch desaťročiach Kátlovce navštívilo približne 400 recitátorov a nespočetné množstvo vzácnych hostí z kultúrneho, literárneho, umeleckého či vedeckého prostredia. Spomenieme aspoň niektorých, ktorí už nie sú medzi nami - Imrich Vaško, zosnulý dekan FiF Katolíckej univerzity v Ružomberku, básnik-kňaz Svetloslav Veigl, básnik Štefan Sandtner, SDB, spisovateľ Anton Habovštiak, ale i tí, ktorí dlhé roky boli našimi stálymi návštevníkmi a podporovateľmi, napr. básnik Ján Motulko s manželkou, historik Jozef Šimončič, básnik a kňaz Vít Ušák Vetva a mnohí ďalší. Zakaždým sa tak raz do roka stali Kátlovce hlavným mestom duchovnej literatúry.

Ako vo svojom príhovore predniesla riaditeľka školy P. U. Olivu v Kátlovciach Kamila Gažová, škola vzala organizáciu súťaže do svojich rúk od 5. ročníka a od 7. ročníka pribudla kategória vlastnej tvorby, ktorá prilákala aj malých nádejných autorov z radov žiakov základných škôl.

Dvadsiaty, jubilejný ročník hodnotila výkony malých recitátorov porota, ktorej predsedá už mnoho rokov básnik Teodor Križka a ktorej členmi boli tentoraz básnik Teofil Klas (vl. menom Jozef Zavarský), Marta Cimrová, Slavomír Ondica, Štefan Hanakovič, dlhoročný zaslúžilý knihovník a bibliograf. Záverečný verdikt poroty napokon znel, že i tohtoročnou víťazkou v 1. kategórii sa stala Katarína Kuracinová, žiačka 2. ročníka ZŠ Angely Merici z Trnavy, ktorá tak obhájila svoje minuloročné víťazstvo. V 2. kategórii víťazstvo prisúdili porotcovia Jurajovi Krišskovi, žiakovi 6. ročníka ZŠ Angely Merici z Trnavy. Prvú priečku v 3. kategórii zaujala recitátorka Kristína Paulovičová, žiačka Piaristického gymnázia sv. Jozefa Kalazanského z Nitry. Vo 4. kategórii - autorskej tvorbe prekvapila Katarína Petríková, žiačka 8. triedy ZŠ z Dechtíc, ktorej nádherné verše na oslavu rodného kraja predniesla Veronika Machová. Tento nádejný talent získal cenu starostu obce Kátlovce Pavla Johanesa - reprezentatívnu publikáciu o Trnavskom kraji, podpísanú členmi poroty.

V poslednej, 5. kategórii, určenej recitátorom zo stredných škôl, sa víťazkou stala Martina Justusová, študentka 2. ročníka z Gymnázia Angely Merici z Trnavy.

Že takmer všetky prvé miesta patria žiakom z Gymnázia Angely Merici v Trnave, nie je nijaká náhoda. Je tomu tak preto, lebo ich vedie dlhoročná pedagogička, recitátorka, výtvarníčka Mária Návojová, ktorej zverenci víťazia vo všetkých celoštátnych kolách recitačných a výtvarných súťaží. Aj preto nie je prekvapením, že hlavnú cenu laureáta súťaže získala taktiež žiačka spomínanej školy Mária Ďurková, terciánka z Gymnázia Angely Merici.

Tento ročník ozvláštnila prítomnosť mladých recitátorov z Oravy, kde kedysi ako kaplán pôsobil Pavol Ušák Oliva. Prišli v sprievode pána farára, ktorý sa vyznal z hrdosti, že môže pôsobiť na takej významnej fare, kde účinkoval básnik, kátlovský rodák, ktorému je súťaž zasvätená.

VERONIKA CHRVALOVÁ

Pani učiteľka Mária Návojová so svojimi žiakmi - víťazmi recitačnej súťaže

Starosta obce Kátlovce Pavol Johanes a Teodor Križka v spoločnosti malých veľkých recitátorov

KATARÍNA PETRÍKOVÁ
8. trieda ZŠ Dechtice

Obraz od neznámeho autora

Je malebný.
Všetky farby na ňom splývajú do slnečnej nádhery.
Čo všetko z obrazu spieva!
Pekný slnečný deň, veselosť, radosť.
Obdivujem autorov pohľad na obrysy Malých Karpát,
jasnú zeleň ich bukových stromov.
Je moja láska, môj domov.
Spoznávam mne milé čarovné kúty,
z ich voňavej krásy sa mi až hlava krúti.
Očami láskam Agáčiny, Boričky, Panský vrch,
moja fantázia volá - kde si, lesný boričkový duch?
A tá dechtická voda vzácna, čarovná!
S maliarom spievam starodávnu
„Cez Dechtice teče voda čistá...“
Moje srdce hovorí - je to pravda, pravda istá.
Tie miesta sú stvorené na veselé potulky,
svieža esencia ich zákutí
otvára moju dievčenskú dušu.
Milujem vôňu materinej dúšky
vpletenej do zeleného koberca machovej nádhery
z maliarovej palety.
Ako živé voňavé hríby, šípky
vidím srnky, červený kožuch líšky,
nad hlavou mi koncertuje drozd s čiernym frakom.
Obraz krásy Boričiek je dokonalý,
je to dar Božej milosti.
Viem, vo svetových galériách sú unikátnejšie diela.
V mojich očiach tento nemá chybu.
Je maľovaný srdcom.
A ja ho srdcom vnímam.

Kde bolo Konštantínovo učilište (univerzita)?

Môj vážený priateľ Anton Semeš má v tom jasno. V treťom tohoročnom čísle Kultúry v článku Pamiatka nášho oca Konštantína-Cyrila píše: (Pred príchodom Konštantína a Metoda) „na Morave dal Rastislav pripraviť kláštor v horách pri Osvětimanoch. Ďaleko od dunajských hraníc...“ Mohol by som sa ho opýtať osobne, odkiaľ berie istotu, že to bolo práve pri Osvětimanoch, ja to však robím takto preto, aby som do rozmýšľania vtiahol aj iných. Takého aj iného názoru. Súvisí to totiž aj s lokalizáciou „mocnej Rasticovej pevnosti“ a sídla arcibiskupa Metoda. Podľa jedných bola v močiaroch na západ od rieky Moravy, podľa iných (aj ja som tej mienky, bol ňou Devín pri sútoku Moravy a Dunaja.

Argumentom hľadajúcim sídlo Rastislava i Metoda v území na západ od rieky Moravy je, že Metod bol „arcibiskupom moravským“, muselo teda existovať mesto Morava, a kde inde (?) by mohlo byť, ak nie - na západ od Moravy. Žeby naozaj mocná pevnosť panovníkova a sídlo arcibiskupa ostalo anonymné? Žeby franskí a iní analysti z akýchsi neznámych príčin ho nezapísali a pritom zapísali len „menej významné“ lokality Nitru, Devín a Bratislavu?

Skúsme rozmýšľať a buďme pri tom „prajní“ voči sebe. V Nitre zrejme sídlo Rastislavovo a Metodovo nebolo - tam sídlil Svätopluk a Wiching. „Z historicky podložených správ možno zostaviť charakteristiku Rastislavovho sídla a arcibiskupského stolca sv. Metoda na Veľkej Morave: starodávne Rastislavovo mesto, najbezpečnejší val, nesmierne veľké opevnenie a nevýslovná pevnosť, od všetkých starodávnych opevnení sa líšiace, centrum byzantskej misie, nartex - prvá vysoká škola, arcibiskupský stolec, hrob sv. Metoda, katedrálny chrám Bohorodičke, civitas Dowina - mesto Deva,“ myslí si Elena Šubjaková (Devingrad). Z niekoľkých možností tieto podmienky naozaj najlepšie spĺňa Devín. Zdá sa, že Dunaj bol ústrednou osou Svätoplukovej ríše a hlavný hrad, Grad, Velehrad, Devingrad, Devín bol prirodzeným, dobre chráneným hlavným sídlom.

Je teda logickejšie predpokladať, že „mocná pevnosť Rastislavova“, Hlavný hrad, tiahla sa od Devína po Bratislavský hrad, alebo zotrvať pri dosiaľ prevažujúcom situovaní metropoly na roviny a močiare južnej Moravy? Je. Nech nás, prosím, nemýli chvályhodná starostlivosť Moravanov o „Slovanské hradiště“ v Mikulčiciach, areál, aký sme si my na Slovensku dosiaľ nezriadili. Je to otázka národného povedomia, z neho vyplývajúcich tradícií a nadväzne ochoty investovať do takýchto projektov. Nemohlo byť mesto (pevnosť) Morava či Marava inde? Napríklad pri sútoku Moravy a Dunaja? Nemohol byť Devín „srdcom“ pevnosti pri ústí rieky Moravy do Dunaja, ktorej meno bolo Marava / Morava? Neostala pamiatka na toto meno v pomenovaní (dnes rakúskeho) MARCHEGU? Napokon najväčšie bitky Rastislava s Ľudovítom Nemcom sa nekonali v močiaroch okolo Moravy, ale v okolí Devína. Podľa historických análov tu odrážal útoky Frankov. Vo vojnách sa najčastejšie útočí na hlavné sídla kráľov. Či nie?

Veď na devínskom hrade sú vykopané základy veľkého chrámu s nartexom (priestorom pre vzdelávanie) a pri poslednej spomienkovej akcii na svätých bratov práve v Devíne odznela informácia o tom, že pod devínskym starodávnym kostolom je krypta a v nej niekoľko pochovaných, aj biskup... V tomto kostole sa našiel výnimočný náhrobný kameň s vyobrazením byzantského misijného kríža a dvoch kalichov. V znaku jedného biskupa je motív dvoch kalichov unikátny. Dáva zmysel len v prípade, že by to bola pripomienka na nerozlučnú dvojicu pastierov, svätých Cyrila a Metoda? „Stará tradícia hovorí, že Rastislav, Svätopluk I. a sv. Metod prebývali na Velehrade“ a ten „nič iné nie je, ako panónsky Velegrados, Velehrad, vtedajší strašný, veľký hrad náš Devín“ - to je text od Jána Zigmundíka (Či Maďari zaujali Uhorsko a či založili uhorský štát? Trnava, 1923), ktorý ešte raz zopakoval: sídelným mestom bol „Panónsky Belehrad, čili Velehrad, rezidencia Svätopluka I. i jeho predkov“. Devín je dnes „hraničnou pevnosťou“, no v čase, keď k Svätoplukovej ríši patrila aj časť Rakúska až po Viedenský les a celá Panónia, bol vlastne „uprostred krajiny Slovenov“.

Vážim si Tóna Semeša i jeho záslužný boj o pravdu o našich najstarších dejinách. Týmto textom nechcem docieliť „zdvihnutie adrenalínu“ ani jemu, ani nikomu inému. Chcem len podnietiť zamyslenie sa nad tým, prečo my tak ľahko „prepúšťame“ pravdu výhodnú pre náš pohľad do vlastnej minulosti iným. Prečo sme si istí, že Rastislav dal „pripraviť kláštor v horách pri Osvětimanoch. Ďaleko od dunajských hraníc...“

MARIÁN TKÁČ

Reflexia ôsmej kapitoly diela Cyrila Hromníka: „Sloveni/Slováci, kde sú vaše korene?“

S potešením som si prečítal 8. kapitolu spomínaného diela Cyrila Hromníka. Jeho sentencie i aprobácie názvov: Pesach, Pečať, Veľká noc a iné historické skutočnosti nenarúšajú ani nevyvracajú historickú pravdivosť, vyjadrenú v Pentateuchu, ani jej náboženský obsah a význam.

I keď nie som biblista ani jazykovedec, ale pramene, ktoré boli a sú k dispozícii aj v tejto oblasti, jasne dokazujú, že súčasné jazykové, ale aj pôvodom označované národy nie sú výlučne „svojské“, že pochádzajú, preberali alebo preberajú či krvne sa miešajú s generáciami a národmi, ktoré tu tisícročia boli pred nami, ale aj my sme boli „aliquo modo“ v nich alebo ony v nás! Preto i názvy, obsah, zvyky, prastaré tradície, bez identifikácie ich pôvodu, i určitá spirituálna nadväznosť tu je. A jej dešifrácia nás nielen poteší, ale aj utvrdí v prastarých princípoch sveta i metasveta, v tajomnom styku zeme i neba, Boha i človeka! Ide o prazjavenie, o prvý kontakt, dávno pred Mojžišom i pred východnými náboženstvami!

Je to len veľký objav a prínos i v tejto náboženskej oblasti, ktorý potvrdzuje identitu kontaktu človeka s Bohom!

I keď „transitus“ sa v najširšom okruhu chápe ako útek do Egypta a prechod cez Červené more, nie nad krvou poznačenými dverami, pravda a podstata zjavenia, i historicky sprobovaná, je v tom, že sa začínajú písať dejiny vyslobodenia, oslobodenia nielen z egyptského otroctva, ale z prvotného otroctva hriechu, zla, narušenia orda, rovnováhy medzi Bohom a človekom, narušením projektu, ktorý je zafixovaný „in nuce“ v jadre každej ľudskej bytosti, ale aj v celom vesmírnom univerze! Transitus je obnovením tohto projektu, a to cez štácie: Abrahám, Mojžiš, proroci a finálny bod: Ježiš! Je to obnovenie človeka, stvoreného na obraz Boží. Všetky ostatné portréty tohto človeka vo všetkých veľkých svetových náboženstvách sú iba zahmlenými či vybájenými, ale pôvodnú realitu potvrdzujúcimi svedectvami. A jazykové sa preniesli aj do tejto finálnej podoby zjavenia v Kristovi!

Miešanie národov, rečí, zvykov je historickou realitou. A to, že autor nás našiel ďaleko pred príchodom sv. Cyrila a Metoda a že nás nielen jazykovo, ale aj spirituálnym depozitom v napojení na „zmluvu Božiu“, na testament, pečať posunul z hryzoviska nedávnych storočí do sveta prastarých predkov božieho ľudu! Je to vzácny príspevok nielen jazykový, ale aj národný, náboženský a všeľudský!

Najväčším potešením je, že Sloveni/Slováci si cez tisícročia nielen cez kresťanské tisícročie, uchránili boží kredit, prapôvodný boží projekt a vo všetkých životných formách ho registrovali, a v starých pojmoch a zvykoch si ho preniesli aj do finále zjavenia, ktoré sa úplne završilo v Ježišovi z Nazareta. A to pravé a čisté Slovensko aj v záplave lacného, komerčného sveta si zachováva i teraz poriadok, pečať zmluvy, ktorá je prechodom k opravdivému, slobodnému a božskému životu!

JOZEF TÓTH

Dve umelecké stretnutia

Pálffyho palác - Galéria mesta Bratislavy na Zámockej ulici má dve vynikajúce májové akcie. Jednou je výstava obrazov Juraja Hamanna (nar. 1966), žijúceho a tvoriaceho v Bratislave. Hamann je expresionistický milovník veľkých miest, ale aj mestský milovník a obdivovateľ krás prírody. Venuje sa výtvarnému umeniu a grafickému designu, má za sebou pätnásť samostatných výstav. Pochádza z umelecko-architektonickej rodiny, vyštudoval na Strednej umelecko-priemyslovej škole v Prahe a študoval aj v Bratislave súkromne.

Je maliarom ilúzií, vidín, preludov, jeho farby sú ladené do pochmúrne tmavých až nočných tónov. Sú to abstraktné maľby na hranici figuratívnosti a krajinárstva. Formát malieb nepreferuje žiadny, vystavuje malé aj väčšie plátna, klasické, modernistické- štvorcové, secesionistické. Jeho výtvarný prejav má vysoký náboj invencie a skúseností. Jeho originálne kreatívne riešenia rešpektujú prírodu a stvárňuje stručne vyjadrujúci štylizovaný obraz, kde vidno autorove mnohoročné umelecké skúsenosti. Jeho obraz Matterhorn pripomína osamelo stojaci osud švajčiarsko-talianskych hôr, snáď najkrajšieho vrchu Álp. Inak aj ďalšie zobrazené hory predstihujú očakávania, hory v predranných zorách sa javia bližšie než pochmúrna obloha, a v dolinách akoby sa preháňala mladá a stará meluzína. Jeho obrazy sú pochmúrne, napr. aj obraz Loďka na plytčine s čakajúcim mužom na príliv, ale aj Jazero v tvare slzy budí dostojevskovskú pochmúrnosť mŕtveho domu. Tak to je aj s motívom apokalyptického Mesta. Na obrazoch kombinovanej techniky vytvoril picassovsky ležiacu ženu s veľkým kyklopským okom poškuľujúcim po plážovom okolí. Obraz je akoby otlačený do starého vypratého dreva. Jedinou výnimkou je obraz s akrilovými farbami Záhradná slávnosť, kde expresionisticky vyjadruje postavy. Je to transformujúca forma ilúzie tancujúcich postáv. Výstava potrvá do 29. 5. 2011.

Druhou významnou akciou v Pálffyho paláci je koncert pod názvom Neznámy Liszt. Je to koncert k jubileu Franza Liszta (200 rokov) a Mira Bázlika (80 rokov), ktorý bol v stredu 25. mája 2011 o 19.00 hod. Koncert bol venovaný milovníkom kvalitnej klavírnej hudby v interpretácii Eleny Letňanovej, ktorá predniesla premiérové skladby Mira Bázlika a niektoré skladby Franza

Liszta. Doc. PhDr. Elena Letňanová je vynikajúca slovenská interpretka, dcéra zakladateľa Slovenskej filharmónie, disidentka, exulantka, pôsobila 13 rokov v USA, kde koncertovala a prednášala európsku hudbu na univerzite. Elena Letňanová prednesie Lisztove diela komponované v rímsko-weimarskej perióde Lisztovho života, v poslednom období jeho života, ktoré sú málo známe a zriedkavo hrané. Niektoré symfonické básne budú mať premiéru. Skladby z tohto obdobia sú výrazovo neobvyklé, s prevratnou formou a harmóniou, a preto ich Elena Letňanová predniesla publiku ako diela vysokej umeleckej kvality, ktoré iní interpreti ignorujú, lebo ich považujú za skladateľove skladby po zenite. Ale práve vtedy bol Liszt vnútorne slobodný, ekonomicky nezávislý.

Veľa našich inštitúcií ignoruje Lisztovo jubileum, Bratislava sa k nemu postavila macošsky, hoci s Bratislavou udržiaval neustály kontakt, rád sa sem vracal, je doložených jeho pätnásť návštev, hrával tu, dirigoval, dopisoval si s bratislavským archivárom, financoval postavenie organu v Dóme, pomáhal štipendiom Jánovi Levoslavovi Bellovi, spolufinancoval realizáciu pomníka J. N. Hummela. Lisztov prastarý otec Sebastián a prastará mama sa narodili a žili v Rusovciach, kde aj zomreli.

JÁN VLNKA

Recenzia

Marta Vozárová, Helena Šípošová a kolektív autorov:
Osobnosti botaniky na Slovensku
Biografický slovník osobností, ktoré sa podieľali na rozvoji klasickej a úžitkovej botaniky do roku 2009
VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 2010

Pozoruhodná knižná novinka, prvá svojho druhu u nás, dvoch vedeckých ustanovizní - Botanického ústavu Slovenskej akadémie vied a Slovenskej botanickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied a autorského kolektívu pod vedením Marty Vozárovej a Heleny Šípošovej - po dlhom očakávaní uzrelo svetlo sveta. Táto udalosť je sviatkom nielen autorov a vydavateľov, ale celého Slovenska, a to nielen botanikov a prírodovedne orientovaných odborníkov, ale celej našej kultúrnej verejnosti. Nemalo by preto chýbať v knižnici každého vzdelanca, študenta, pedagóga, ktorých zaujíma história a jej vývoj v oblasti klasickej a úžitkovej botaniky na Slovensku od začiatkov, približne od 16. storočia, až do roku 2009. Publikácia sumarizuje informácie o osobnostiach, dejateľoch, objaviteľoch a výskumných pracovníkoch, ktorí sa väčším či menším vkladom zaslúžili o rozvoj botaniky a príbuzných disciplín na Slovensku.

Práca na vytvorení takého encyklopedického diela na vysokej profesionálnej úrovni si vyžadovala nemalé úsilie širokého tímu autorov a prispievateľov údajov s medzinárodnou účasťou z Čiech, Poľska, Maďarska, Rakúska, Ukrajiny a Ruska a vyše desať rokov času pátrania, výskumov, overovania, zjednocovania a koncipovania heslových statí. Veľkú námahu si vyžadovalo získavanie fotografického materiálu, literatúry a vybudovanie archívu.

V publikácii sú spracované životné dráhy osobností, ktorých pôsobenie bolo prínosom nielen pre botaniku v užšom slova zmysle, ale sú tu informácie aj o lesníkoch, poľnohospodároch, ovocinároch, ochranároch, učiteľoch prírodovedných disciplín, lekároch, farmaceutoch, kňazoch a príslušníkov reholí, liečiteľoch, botanických ilustrátoroch, historikoch botaniky a mnohých zanietených nadšencoch. Sú medzi nimi takí, ktorí prežili celý život na Slovensku, ale aj takí, ktorí sa tu narodili, venovali sa výskumu nášho územia, ale pôsobili vo významných inštitúciách mimo nášho územia. Ďalej sú tu osobnosti, ktoré tu pôsobili len isté obdobie, prípadne sa na Slovenskú usadili a podieľali sa na rozvoji slovenskej vedy, školstva a botanického života, alebo sa zaoberali výskumom kveteny v srdci Európy. Sú tu ďalej zaradené osobnosti - zberatelia, ktorí síce na Slovensku nežili, ale svojimi herbármi významne obohatili herbárové inštitúcie alebo sa zúčastnili u nás na významných vedeckých výskumoch. Početná je internacionálna skupina bádateľov, študujúca flóru a vegetáciu Západných Karpát, osobitne Tatier.

Viacerí boli a zostali amatérmi, ktorých láska k prírode viedla k bádaniu a štúdiu a ich vedomosti ich významne posunuli do vedeckého sveta, alebo svojimi zbierkami, floristickými prácami alebo pôsobením na poli osvety prispeli k hlbšiemu poznaniu flóry Slovenska. Medzi osobnosťami sú aj učitelia, ktorí napísali prvé učebnice prírodopisu v slovenčine, vytvorili školské zbierky, niektoré dodnes zachované.

Na konci publikácie je zoznam inštitúcií a spoločností, ktoré najvýznamnejšie ovplyvnili rozvoj botaniky a príbuzných disciplín na Slovensku, s názvami uvedenými v pôvodnom statuse v danom období i podľa vžitých názvov v slovenskom jazyku (iným typom písma), ďalej fotografická príloha a register mien osobností.

Publikáciu v závere dopĺňa farebná príloha s ukážkami botanických a mykologických ilustrácií, vzácnych a zaujímavých herbárových položiek, herbárov a kultivarov ruží.

Publikáciou Osobnosti botaniky na Slovensku autori chcú vzdať hold a tichú spomienku tým, ktorí sa zapísali do dejín botanického výskumu na Slovensku. Touto prácou sa chcú poďakovať aj svojim učiteľom, kolegom, spolupútnikom a priateľom, ktorých život sa už uzavrel. V publikácii sú údaje o 630 osobnostiach, ktoré sa podieľali na poznávaní rastlinného bohatstva terajšieho územia Slovenska, za čo im patrí vďaka. Informácie o osobnostiach sústredilo 101 autorov a 36 prispievateľov údajov.

Žiaľ, k niektorým osobnostiam sa napriek úsiliu autorského kolektívu nepodarilo získať dosť informácií. Táto úloha zostáva pre ich nasledovníkov. Základný kameň je už položený.

EDITA CHRENKOVÁ

Modlitba
k sv. Michalovi archanjelovi

pápeža Leva XIII. Napísal ju roku 1886 po latinsky a do roku 1965 sa pravidelne modlila po sv. omši

Sv. Michal archanjel, ty vodca dobrých anjelov, pohliadni na nás, ako stále viac upadáme do tiesní. Boj, ktorý si v nebi začal, zúri od Adama stále ďalej na tejto Zemi. Nachádzame sa v období pred Apokalypsou. Veľký odpad od Boha sa začal. O všemohúcom Stvoriteľovi neba i Zeme sa mlčí, jeho prikázaniami sa pohŕda. Človek podľahol našepkávaniu satana a robí seba najvyšším zákonodarcom a sudcom.

Svätá Cirkev nášho Pána Ježiša Krista je ničená nielen vonkajšími nepriateľmi, ale, čo je ešte oveľa nebezpečnejšie, nepriateľmi vo vnútri. Pánova vinica nesie stopy spustošenia.

Svätý archanjel Michal, vypočuj náš výkrik v núdzi! Už sotva dokážeme znášať toto rúhanie, túto pýchu, toto vraždenie a potraty, ako aj zbabelosť dobrých. Príď nám na pomoc so svojimi légiami! Vrhni svoju veľkú otázku „Kto je ako Boh?“ plamenným písmom ponad horizonty! Ty si padlých anjelov zvrhol z neba do hlbín pekla, vyžeň satanov dym z vnútra Cirkvi!

Svätý archanjel Michal, nielen naše pery, aj naše ruky, naše slzy, naše srdcia volajú k tebe, zhliadni na našu biedu, na našu únavu. Pohliadni na Cirkev v jej bezmocnosti a poníženosti! Keď Izraeliti volali k tebe o pomoc ako k svojmu anjelovi zmluvy, pomohol si im so svojimi anjelmi - ich nepriatelia vás videli ako ohnivé meče a stiahli sa. Či sme my menej ako Izraeliti? Či nie je Cirkev dedička vyvoleného národa, Pánova Nevesta? Či nie sme deti Márie, deti tvojej Kráľovnej?

Svätý archanjel Michal, anjel našej zmluvy, príď k nám s Božou mocou, varuj nás, ochraňuj nás, príď so svojimi légiami, príď nám na pomoc so všetkými nebeskými mocnosťami a ukáž, že vy, Boží anjeli, ste mocnejší ako brány pekla. Svätý Michal archanjel, ty si s planúcou horlivosťou zvrhol neposlušných anjelov do priepasti pekla. Vypros nám milosť, aby sme s rovnakou horlivosťou zapálení bojovali proti hroznej nenávisti voči Bohu v našich dňoch, daj, aby sme zasadzovali svoje sily za väčšiu česť a slávu Boha. Amen.

Aj keby mal veľký
Kolumbus všetky nedostatky,
ktoré sa mu predhadzujú,
čo na tom záleží, ak pomyslíme
na jeho vysoké poslanie
a nezrovnateľné zásluhy?
Markýz de Hoyos

Branislav Michalka

Krištof Kolumbus (1)

Pred pol tisícročím sa z pobrežného lemu, ktorý obopína Pyrenejský polostrov, vydal smerom na Západ tieň obrovského muža. Podivný kolos rozkročený na groteskných lodičkách, tancujúcich a strácajúcich sa v gigantickom mlyne, vynárajúcich sa a padajúcich pohorí z vĺn a nekonečnej vody. Tento tieň visí nad Atlantickým oceánom a západnou pologuľou pol tisícročia a po všetkých tých horách kníh, ktoré sa ho snažili udusiť, rozmetať, utopiť (čo sa nepodarilo vodám) alebo osláviť, vyzdvihnúť, posvätiť, stojíme stále pred tou istou otázkou: kto bol tento muž? Kto bol Krištof Kolumbus?

Kríž, ktorý zarazil do piesku na pláži Novej zeme, rozťal európske dejiny na vek stredný a vek nový. Jeho meno sa stále zaplieta a vynára keď začneme hovoriť o Amerike, o druhej polovici Sveta. Všetko dobré a všetko zlé, čo je spojené s touto dovtedy Bohom zabudnutou ríšou, sa ako Ariadnina niť odvíja od osudného dňa, keď sa Santa Maria, Pinta a Niña odrazili od španielskych brehov.

Ako by vyzeral svet bez neho? O koľko by sa oneskoril objav nového svetadielu? Bol by sever tohto kontinentu, vládnuci dnes svetu, anglosaský, alebo portugalský? A čo je najdôležitejšie: o koľko miliónov indiánskych duší viac by padalo do danteovských špirál zatratenia, nebyť tohto muža?

Presných dát, viažucich sa ku Kolumbovmu životu, je primnoho na to, aby sa z nich nedali tkať bájne koberce plné báchoriek, uslintaných domýšľavostí, klebetných úškrnov a svetáckych žmurkaní, nárokujúcich si znalosť útrob Sveta. O čo krajšia je bezradnosť liberálno-hermeneutických písálkov a vozatajov vedy napr. nad životom takého Jána Duns Scota. Nevedia o ňom pomaly nič okrem dátumu jeho úmrtia, a tak im nezostáva iné, ako sa zaoberať jeho dielom, ktoré je však temné a teologické (čo je v ich očiach to isté), a tak odchádzajú smutní hľadať inú mršinu na svoje hnilobné hostiny.

Kolumbus to šťastie nemal, a tak si zarajtoval na jeho mŕtvole každý, kto udržal pero. Snáď len Homér a Shakespeare sa mu môžu rovnať v miere spochybňovania čohokoľvek spätého s ich osobami. Plač niektorých jeho apologétov nad tým, že vieme o ňom príliš málo, obávam sa, nie je na mieste. Vychádzajú z dosť naivnej predstavy, že svet by vzal na milosť niekoho, koho sa už raz rozhodol zatratiť, a to len pre také lapálie, akými sú nejaké dôkazy svedčiace proti tomuto zavrhnutiu. Svätá prostota. Či nie sú svätci Cirkvi vláčení po stáročia blatami a hnojiskami všetkých vedeckých a žurnalistických splaškarní; a aj keby pánom od voľnej myšlienky sám archanjel Gabriel priniesol dôkazy na zlatej tácke, či by neboli zas v nich vymáčaní? Šťastný je ten, po kom sa zachovalo len jeho dielo, nad ktorým soptia, ale nič o pôvodcovi diela nevedia.

To však nie je prípad Krištofa Kolumba.

Čo vlastne vieme o jeho živote? Omnoho viac zrejme než vedel on sám a ešte niečo navyše. Na každý skromnučký fakt, ktorý sa nám dochoval o jeho živote, sme navŕšili horu paralelných možností, takže treba si len vybrať (čo je tak radostne liberálne, že človek len sťažka potlačí nadšenie). Už jeho pôvod, ak zhrnieme všetky pretenzie miest, obcí, štátov a etník, ktoré sa uchádzajú o tú česť byť jeho rodnými, alebo sú z toho obviňované (podľa toho či Kolumba berú ako hrdinu a svätac, či conquistadora a arcidiabal kolonizácie), poskytuje slušnú paletu, ktorá by mohla, ak sa ustáli heroická verzia, z Kolumba urobiť skutočného multikultúrneho titana.

Posúďte: bol už Talianom (len v samotnom Taliansku sa háda sedemnásť miest o to, ktoré je jeho rodiskom), Portugalcom, Kataláncom, Andalúzanom, Baskom, Švajčiarom a dokonca, aby ani zlomyseľnosť neprišla skrátka - Židom. To posledné mala byť asi malá, žurnalisticko-historická pomsta Izabelle Kastílskej, ktorá bola jeho ochrankyňou.

To nie je samozrejme všetko. Napr. v roku 1880 dôstojný pán Martin Casanova de Pioggiola sfalšoval dokumenty, aby dokázal, že Kolumbus bol Korzičan. To, že sa k niečomu podobnému prepožičala osoba duchovná, je zaujímavé a vrhá to svetlo na to, ako treba brať vážne tvrdenia aj osôb duchovných, stavajúcich sa neskôr proti Kolumbovmu svätorečeniu na základe „vedeckých“ dôkazov. Že aj príslušník kléru môže byť nádobou krehkou, zapáleným synom vlasti, túžiacim troška zavariť nejakému nepriateľskému národu, či cítiacim averziu voči obhajcom potenciálneho svätca, je pravdepodobné. Spomeňme si, ako znervózneli niektorí vlastenci pri blahorečení Karla I. Habsburského alebo pri návrhu na blahorečenie už zmienenej Izabelly Kastílskej.

Všetci normálni ľudia, teda tí, čo si uvedomujú, že na tom až tak nezáleží, sú presvedčení a veria, že Krištof Kolumbus sa narodil v roku 1451 v Janove. Ako jeho otec sa javí ctihodný mešťan, majster cechu tkáčskeho a neskorší krčmár Domenico Colombo, ktorý mal okrem Krištofa ešte ďalšie štyri deti. Tri z nich, Krištof, Bartolomej a Jakub (v Španielsku neskôr známy ako Diego) sa stali známymi, dve zvyšné pohltili dejiny. Chlapec Krištof prejavoval údajne nadobyčajné prirodzené vlohy, a tak mu otec pomáhal dosiahnuť maximálne možné vzdelanie. Jedna z verzií jeho života, samozrejme ako všetky ostatné veľmi sporo doložená, hlása, že ho otec poslal k príbuzným do Pavie, aby tam študoval na univerzite. Iná verzia zasa túto popiera, obviňujúc jeho syna Fernanda, ktorý sa o štúdiu zmieňuje, z podvodu. Knihy z jeho pozostalosti svedčia každopádne o záujmoch pre človeka, údajne bez vzdelania, netypických. Platon, Aristoteles, Ptolemaios, Eneas Silva atď., to nie je práve bežné čítanie námorníkov a krčmárskych synkov.

Každopádne sa Kolumbus dokázal obstojne obracať v latinčine, čo by mohlo svedčiť o tom, že rok v Pavii sa venoval práve štúdiu. Nepobudol tam, pravda, dlho a už ako štrnásťročný sa vrátil domov. Cesta od jedného osihoteného záchytného bodu k druhému v Kolumbovom životopise je ako plavba preriedeným súostrovím atolov, kde sú jednotlivé ostrovčeky od seba neuveriteľné vzdialené a sotva vytŕčajú z vody zabudnutia. Ďalšia správa o jeho živote sa týka až výpravy francúzskeho vojvodu Jána z Anjou, na ktorej bol Kolumbus už námorným dôstojníkom. Mal 24 rokov. Čo bolo medzitým, nevie nik, a je to radostné a plodné eldorádo (nie jediné) pre tých, ktorí chcú písať o Kolumbovi novú knihu a nič nové o ňom nevedia. Údajne bol obchodným zástupcom janovskej lodiarskej firmy Spinola a Dingeri. Iní tvrdia, že nie.

Na výprave, ktorej loďstvu velil jeho príbuzný admirál Kolumbus, akého stupňa a vzdialenosti nevie nik, sa Krištof niekoľkokrát vyznamenal. Okrem iného aj vyslobodením zajatej galéry z tuniského prístavu. Kolumbov syn Fernando neskôr tvrdil v životopise svojho otca, ktorý sám napísal, že ďalšia životná dráha jeho otca sa odvíjala v bojoch s Maurmi v Stredozemnom mori. Zapadalo by to do obrazu Kolumbovho celoživotného nadšenia pre reconquistu Božieho hrobu. Táto vízia sa kľukatí celým Kolumbovým snažením, kvôli nej pravdepodobne hľadá zlato a ešte aj v závete na ňu pamätá.

Toto mediteránne Kolumbovo obdobie bolo zavŕšené, podľa podania jeho syna, dobrodružnou eskapádou, ktorou akoby ho Prozreteľnosť vyvrhla z mora Stredozemného na predpolie Oceánu. Pri šarvátke s pirátmi križujúcimi vody okolo portugalských brehov, čiže už za bránou Herkulových stĺpov, sa loď Kolumbova a loď pirátov do seba zakliesnili a zhoreli v nastavšom požiari. Mosty boli spálené. Kolumbus sa vrhol do Oceána a nechal sa ním vyplaviť na portugalskom pobreží. Po čase doputoval do Lisabonu, kde už pobýval jeho brat Bartolomej a niekoľko krajanov. Nešiel teda úplne do neznáma.

V Lisabone, prebývajúc u brata, živil sa kreslením máp a drobnými písárskymi prácami pre portugalských obchodníkov. Portugalsko, krajina kráľa Henricha Moreplavca, bola vtedy považovaná za avantgardu zámorských objavov a ľudia typu Kolumba boli žiadaní a vyhľadávaní.

Cielená a vzdelaná zbožnosť, ktorá sa vinie celým Kolumbovým životom, vedie v Lisabone jeho kroky denne do kostola Všetkých svätých stojaceho pri ženskom kláštore. Ako chovanica tu vtedy prebývala Dona Fellipa de Perestrello, dcéra šľachtica talianskeho pôvodu. Od stretnutia medzi ňou a Kolumbom došlo časom k obojstrannej náklonnosti, ktorej zavŕšením bola svadba. Ťažko povedať, či išlo o morganatický zväzok medzi synom krčmára a šľachtičnou. Fernando, Kolumbov syn, vyťahoval neskôr na svetlo akési tajomné aristokratické korene rodu Kolumbovcov. Je možné, že vtedy boli tieto pretenzie v talianskej komunite známe ako hodnoverné, a preto akceptované bez väčších výhrad. Byť šľachticom na juh od Álp bolo niečo iné ako na severe. V chaotickom kotle talianskych štátikov, v boji frakcií, súbojoch mešťanov (bohatých ako šľachta) s aristokratmi sa rody ponárali a vynárali na rôznych miestach a v rozličných situáciách. Včera ešte ako šľachta, dnes ako členovia signorie a zajtra možno ako kupci či obyčajní remeselníci. V roku 1474 sa Kolumbus so ženou presťahoval na ostrov Porto Santo, kde bol jej rodinný majetok.

Tu musíme tok rozprávania prerušiť, pretože bohužiaľ, práve teraz sa ukáže, aké nespoľahlivé sú všetky správy o Kolumbovi. Podľa inej verzie (modernej a vedeckej) sa nedá Kolumbova prítomnosť v Portugalsku dokázať pred rokom 1476. Hrdinské činy v Stredomorí sú bájkami a on nebol udatný rytier korábov, ale obchodný zástupca bankového domu Centurione z Janova. Cestoval v ich službách až do Anglicka a údajne aj do Guinejského zálivu. Na madeirskom ostrove Porto Santo predával cukrovú trstinu a popritom sa zoznámil s Doňou Fellipou. Svadba bola podľa tejto verzie až v roku 1478. Keďže jeho svokor bol významným moreplavcom, tak nechýbajú samozrejme ani podozrenia, že Kolumbus mu po smrti vybrakoval nápady z dochovaných máp. Tento trend opľúvania Kolumba slinou, čo možno najhutnejšou, je vo vedeckých kruhoch obľúbený a za tých päťsto rokov obhrýzania bŕk značne prepracovaný. Richard Henning to trefne zhrnul vo výroku: „Sotva sa proti nejakej historickej postave v priebehu storočí postavilo také množstvo kritikov, závistlivcov a mudrlantov ako proti Kolumbovi.“

Rodina sa z Porto Santo zakrátko vrátila do Lisabonu, kde Kolumbus začal spriadať svoje cestovateľské plány. Nedá sa určiť, kedy začal prvýkrát uvažovať o ceste na Západ. Ale po zvyšok života bol touto cestou doslova posadnutý a obetoval jej všetku svoju vôľu a silu. Nadviazal kontakty s najväčším zemepiscom a matematikom svojej doby Paolom Toscanellim, s ktorým rokoval o možnej ceste do Ázie. Dochoval sa list určený Kolumbovi s mapou. Je samozrejme spochybnený. Jeho datovanie rokom 1474 totiž nesedí vedcom do ich verzie, že Kolombus nebol v Portugalsku pred rokom 1476. Najtvrdšia verzia znie: Kolumbus si s Toscanellim vôbec nepísal, skutočným objaviteľom Ameriky je Toscanelli, pretože jeho mapa (nedochovaná) obsahuje návod taký dokonalý, vrátane oporných bodov pri plavbe, že Kolombus len sadol ako do vlaku a šiel. Skutočne, aké jednoduché.

Pridržme sa radšej tmárskej a nevedeckej verzie, je každopádne rovnako hodnoverná a hlavne menej otravná ako uslintané brblanie vedeckých pracovníkov, pripomínajúce vŕtavú nadprácu dvojročného dieťaťa s lyžičkou pri jedení zemiakovej kaše. Léon Bloy, keď vo svojej knihe o Kolumbovi Objaviteľ Glóbu popisuje portugalskú komisiu, pred ktorú predstúpil nádejný moreplavec, volá: „Beda! Už vtedy boli komisie!“ Aj my by sme mohli zvolať: „Beda! Sú aj dnes a plné usilovných vedeckých pracovníkov.“

V roku 1476 (podľa tmárskej verzie) sa teda Kolumbus vydal do Janova, aby tam ponúkol svoj plán plavby do Ázie cez západný oceán k realizácii. Bezvýsledne. Podobne dopadol aj v Benátkach. Na čas rezignoval a vrátil sa do Portugalska. Nasleduje dlhých osem rokov, o ktorých sa nevie nič. Medzičasom mu zomrela Doña Fellipa a Kolumbus sa ocitol v nezávideniahodnom postavení človeka bez majetku, s dieťaťom na krku. Nakoniec sa vybral do Lisabonu, kde roku 1484 ponúkol svoj plán portugalskému kráľovi Jánovi II., podporujúcemu moreplavbu. Už uvedená vedecká komisia návrh zamietla ako fantazmagóriu nehodnú pozornosti, výpočty vysmiala (sčasti oprávnene) a nebohý kráľ, tušiac čosi, odmietol Kolumba, hryzúc si nechty v neistote, ktorá sa mala stať o pár rokov istotou, že Portugalsko prišlo týmto zamietnutím o poriadne mastný hrniec.

V lete roku 1485 Kolumbus, idúc skúsiť šťastie do Španielska spolu so synom Diegom, dorazil náhodou ku kláštoru v Rabide, kde sa ho ujal práve z brány vychádzajúci otec Juan Perez de Marchena. Ten sa stal po celý zvyšok Kolumbovho života jeho priateľom a podporovateľom. Keďže mal nejaké styky pri kráľovskom dvore, napísal mu odporúčajúci list ku kráľovninmu spovedníkovi a Kolumbus sa vybral do Kordóby, zanechajúc syna v kláštore. Ešte pred odchodom sa stal terciárom františkánskeho rádu, čím sa obraz Kolumbovej zbožnosti dopĺňa a podčiarkuje. Tí, ktorí by z neho radi urobili vulgárneho chamtivca a arogantného nafúkanca, tento fakt zámerne ignorujú alebo zľahčujú. Ak by sa aj dal jeho vstup interpretovať len ako pokus zavďačiť sa dobrému pátrovi Perezovi, tak by sa ťažko dala vysvetliť neskoršia Kolumbova terciárska aktivita i iné časté prejavy zbožnosti v skutkoch a písomnostiach v čase, keď už bol admirálom a františkánov k sláve nepotreboval. Viera a náboženstvo hrali v jeho živote zrejme väčšiu rolu, ako sú ochotní priznať sekulárni historici.

V Kordóbe Kolumbus neuspel. Fernando de Talavera, kráľovnin spovedník, neprejavil valný záujem o jeho výklady a bez akejkoľvek záruky ho vypoklonkoval von. Žeby sa namáhal informovať kráľovnú Izabellu Kastílsku o snoch nejakého dobrodruha, to nie je príliš pravdepodobné. So slabým úspechom to skúšal ešte u vojvodu de Medinacelliho a iných grandov, ale zásadný prielom sa nedostavil. Po roku, v ktorom vymietol značný počet predizieb u dvorských hodnostárov, sa však nakoniec dopracoval k prvému úspechu. Bol prijatý do kráľovských služieb s vyhliadkou ďalšieho čakania a doprosovania, ale predsa len s istotou, že raz sa ním budú vážne zaoberať. Kým sa tak stalo, zaoberal sa Kolumbus okrem snovania objaviteľských plánov aj vecami menej odťažitými, konkrétne príbuznou svojho priateľa Diega de Harana, Beatriz Enriquezovou.

Táto mladá žena, skoro o šestnásť rokov mladšia od Kolumba, sa mu stala osudnejšou, než by on sám kedykoľvek predpokladal. Nijako nezasahujúc do jeho putovania pozemského, súc po celý zvyšok života učupená v Kordóbe s ich spoločným synom, zhusta pošramotila jeho putovanie metafyzické a stala sa zámienkou na zastaveniu procesu Kolumbovej beatifikácie. Dôvod? Historici sa domnievajú, že nebola jeho ženou legitímnou, ale konkubínou, ktorá dokonca mala dôvod sa skrývať pred doňou Fellipou,

Kolumbovou ženou! Považte, tá nezomrela. Dôkazy? Keďže nevieme nič ani o prvej žene a ani o Beatrize, ktože by sa už tu namáhal s nejakými dôkazmi. Papier znesie všetko. Nevie sa ani kedy presne zomreli, ani ako vyzerali, ich povahy sú úplne neznáme. Treba teda fabulovať.

Niektorí tak činia dokonca s nadšením, hľadajúc v Beatrize emancipovanú ženu bez predsudkov. Zrejme aj jej okolie bolo bez predsudkov a aj celé vtedajšie kultúrne a sociálne nivó ich bolo ubavené. Ako je všeobecne známe, bratia a otcovia dievčat v románskych krajinách 15. storočia boli povestní svojou liberálnosťou voči pokleskom svojich sestier a dcér. No a taký celoživotný konkubinát, ten si priam vychutnali. Páter Peréz im určite odobril toto počínanie, ako sa na správneho tolerantného mnícha patrí a Kolumbus sa ďalej veselo modlil hodinky ako terciár a veriaci katolík, s vedomím, že raz za to všetko pôjde do pekla. Jeho legitímna žena zatiaľ na Porto Santo vypisuje list za listom a márne sa pýta, prečo jej odobrali syna, keď ešte nezomrela. Trošku premrštená burleska. Keďže nežijeme v 19. storočí a videli sme už navŕšené hory historických podvodov, nebude nám zaiste zaťažko spochybniť túto emancipovanú idylku. Ako analogický príklad nám môže poslúžiť moderné tvrdenie, že kráľ Richard Levie srdce bol homosexuál; vec zhusta omieľaná v publikačných mažiaroch. Pierce Paul Read vo svojej knihe o templároch píše ako bezvýsledne pátral v stredovekých kronikách po akejkoľvek zmienke o tejto žalostnej úchylke Saladinovho protivníka. Potom, pojmúc temné podozrenie, započal skúmať kedy sa zmienka o údajnej perverzite vyskytla v literatúre prvýkrát.

A čuduj sa svete, stredovek ostal hlboko v pozadí, lebo sa narazilo na knihu, v ktorej sa tento historický šplech zrodil k vedeckému životu, a tá bola dietkom polovice 20. storočia. Ak typujete, že jej autor bol homosexuál, tak ste sa nepomýlili. A rieka vytrysknuvšia z bľabotania sa už valí korytom vedy, všetci oslíkovia híkajú na plné hrdlo a kývajú hlavami i ušami: áno, áno, náš dobrý kráľ Richard bol inak orientovaný. Ako vidno na stvorenie hlúpej klebety stačí málo. Pár hlupákov sa musí spojiť, napíšu pár hlúpych kníh a posúvajú vedu míľovými krokmi vpred.

Nič by som za to nedal, že s Kolumbovou Beatriz to nebolo podobné. Neexistuje žiaden dobový dokument, ktorý by to dokazoval alebo sa o tom explicitne zmieňoval. A keďže platí v slušných spoločnostiach prezumpcia neviny dovtedy, kým prečin nie je dokázaný, môžeme Kolumbov pomer s Beatriz považovať pokojne za legálny. Doba, v ktorej žili, tolerovala podobné veci u kráľov a vysokej šľachty (aj to vo forme milenky popri legitímnom zväzku a rozhodne nie ako život „nadivoko“ v jednej domácnosti), ale rozhodne nie v meštiackych kruhoch. Kolumbovmu správaniu by tu navyše chýbal akýkoľvek relevantný motív.

Základná otázka znie: prečo by sa človek prejavujúci nadpriemernú zbožnosť obťažoval s takýmto dobrodružstvom, ktoré odsudzuje jeho viera, keď k tomu nemal žiadne materiálne ani sociálne dôvody? Načo by sa vystavoval odsudkom okolia, keď sobáš sa dal uzavrieť v priebehu pár dní, ak nie hodín? Napodiv racionalistickí vedci, ktorí vykresľujú Kolumba ako chamtivého vypočítavca, u neho odrazu predpokladajú akési romantické správanie, ktoré mu nemohlo ničím prospieť, ale len uškodiť. Čo by z toho mal? Čo by povedala na to jeho neskoršia ochrankyňa kráľovná Izabella, žena veľkej zbožnosti? Syn Kolumba a Beatriz - Fernando bol u kráľovnej pážaťom. Nebáli sa toho, že kráľovná odhalí jeho nelegitímnosť a bude pohoršená? Snáď by si ten vypočítavý Kolumbus nedokázal zrátať, že by ho to stálo jej priazeň? A že by to ohrozilo jeho plány? Kvôli čomu by to

Replika Kolumbovej lode Santa Maria

všetko robil? Aby o tom mohli za štyristo rokov písať obskúrni pisálkovia? Celá vec je veľmi nepravdepodobná. Rozčesnime tento galimatiáš známou Oackhamovou britvou a najjednoduchším riešením predsa len zostáva, že Beatriz bola Kolumbovou druhou manželkou, matkou jeho syna Fernanda. Napriek jej údajnej kráse to bola zrejme žena ničím nevynikajúca a pozornosť dejín ničím neprovokujúca. Poskytovala Kolumbovi zrejme prchavý pocit domova, ktorý si ešte mohol pri posadnutosti svojím plánom vôbec pripustiť. Že rodina pre neho nebola prioritou, je zbytočné si zastierať. Od určitého času žil len pre jednu vec - cestu na Západ.

Rok 1486 (podľa iných 1488) sa mohol stať rokom obratu v Kolumbovej záležitosti. V dominikánskom kláštore u sv. Štefana zasadla kráľovská vedecká a geografická rada na čele s už zmieneným kráľovským spovedníkom Talaverom, ktorý ani tentoraz nesklamal a snažil sa, ako mohol, aby Kolumba pred všetkými znemožnil. Nakoniec sa mu to podarilo a po dlhom čakaní, ktoré sa tiahlo celé roky, dostal Kolumbus zamietavú odpoveď. Už nie práve najmladší Kolumbus sa chytá ešte jednej možnosti, vojvodov z Mediny, ktorí sa chvíľu tvária, akoby chceli realizovať jeho plány. Všetko však odznie dostratena. Zdrvený prosebník sa rozhodne v roku 1491 opustiť Španielsko a vydať sa do Francúzska. Ešte pôjde pre syna Diega do Rabidy, aby ho odtiaľ odviedol do Kordoby k Beatriz a potom odíde do Paríža. V Rabide stretáva znovu otca Peréza. Ten ho prehovoril, aby ešte pozhovel ich katolíckym veličenstvám. Dobrý páter opäť spísal odporúčací list a dal ho lodníkovi Rodriguezovi. Ten prejavil značnú diplomatickú zručnosť, dostihol kráľovnú v Santá Fé pred Granadou a votrel sa priamo k nej, odovzdajúc list priamo do jej rúk. O štrnásť dní prišla ohromujúca odpoveď písaná samotnou kráľovnou. Ľady sa pohli.

To, čím oslovila Kolumbova predstava kráľovnú Izabellu, nebola vidina zlata ani záplavy otrokov, ako by to dnes radi prezentovali opľúvači všetkého európskeho a kresťanského v dejinách. Bola to predovšetkým vízia obrátenia duší, miliónov duší odsúdených na zatratenie. Z okolností Kolumbovho života a hlavne z jeho predsmrtného závetu sa dá usudzovať, že to bol jeden z hlavných motívov aj jeho samotného. Dňa 17. apríla 1492 spísali ich veličenstvá, kráľovná Kastílie a kráľ Aragónska, zmluvu s Kryštofom Kolumbom o jeho ceste do Indie cez Atlantik. To, čo nasleduje potom, je história tak známa, že je zbytočné sa o nej neúmerne šíriť. Presné dáta hovoria jasnou rečou:

3. augusta vyplávali tri lode, Santa Maria, Pinta a Nina z prístavu Palos na Západ. O druhej hodine rannej dňa 12. októbra 1492 po trojmesačnej plavbe pristáva Kolumbus v Novom svete a zastokáva do pobrežného piesku kríž. Česť byť prvým kresťanom na americkom kontinente už Kolumbovi nikto nebude môcť vziať. Nasledoval triumfálny návrat, vrcholiaci 15. apríla príchodom do Barcelony ku kráľovskému páru. Kolumbus bol vymenovaný za admirála a miestokráľa nových území.

Ešte trikrát sa vydal čerstvý admirál na Západ, vracajúc sa vždy s novými a novými objavmi. Popis ciest a popísanie všetkého, čo tam zažil, je nad rámec tohto príspevku. Tieto udalosti ako nespochybniteľné sa dajú súhrnne nazvať Kolumbovým dielom a dá sa o nich rozprávať ako o niečom nenapadnuteľnom. Netýkajú sa teda témy tohto článku ako problém, ktorý treba riešiť a ako kauza, ktorú treba obhájiť.

Glóbus, ktorý Kolumbus doplnil a zaokrúhlil, je zhusta zaľudnený jedným z ľudských poddruhov, ktorého hlavným životným poháňadlom je závisť. Tá sa stala osudnou aj admirálovi Atlantiku. Kráľ Ferdinand, ktorému chýbali ušľachtilé náboženské motívy svojej manželky, vidiac po druhej a tretej výprave, že zlata nie je toľko, ako očakával, na Kolumba zanevrel a po smrti svojej manželky prestal admirála považovať za hodného akejkoľvek priazne. Dvorné ťahanice závistlivých intrigánov, ohovárania a rozbroje v kolóniách vedené proti nemu a jeho bratovi Bartolomejovi, ho ešte za života kráľovnej priviedli až do žalára, a to na zdesenie všetkých tých, čo mali zmysel pre spravodlivosť. Aj keď bol na zásah kráľovnej prepustený, osud, ktorý mu nachystal dvojtvárny kráľ, už bol spečatený.

Tesne pred jeho smrťou mu Ferdinand navrhuje nechutný handel s jeho titulom miestokráľa, výmenou za nejaké panstvo v Kastílii. Kolumbus zdesený a znechutený ponuku odmieta a vzápätí nato umiera v nájomnom hostinci dňa 20. mája 1506 tak, ako celý život žil - ako pútnik bez domova.

To je v skratke život objaviteľa Ameriky. Téma taká obsiahla, tak často diskutovaná a po stáročia pretriasaná v stovkách kníh, sa sotva dá vylíčiť na takej malej ploche bez opomenutia mnohých faktov a dát. To, čo je však dôležitejšie ako životné dáta, je podstata Kolumbovej osobnosti; t. j. kto bol vlastne tento muž. Život je prúdom času, ktorého tok má premenlivú tvárnosť, preto ak sa chceme pýtať na podstatu osoby, musíme sa zamerať na to, čo neumiera, na jeho dušu a údel.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Pôvodne uverejnené
v časopise TE DEUM

Nad knihou Roberta De Matteiho Diktatúra relativizmu

(Dokončenie zo 4. strany)

Adresátom Dobrej správy z Evanjelií sú nielen jednotlivci, ale celé národy. Táto Dobrá správa je v podstate historického formovania európskych národov v procese kristianizácie. Čerpalo sa z výdobytkov Grékov, Ríma, a to kresťanské stvorilo Európu. Tretia téza: Kristianizáciou spoločnosti Cirkev ju súčasne civilizuje. Hoci Kristovo kráľovstvo nie je z tohto sveta, jeho dom začína už na tomto svete. Má všetku moc na zemi a na nebi. Je správcom skutočného šťatia tak pre jendotlivcov ako aj národy. Štvrtá téza: Protivníkom kresťanstva je sekularizácia spoločnosti. Pripomínajú sa dôsledky sekularizácie, totality XX. storočia a antievanjelisti v dejinách európskej filozofie. Benedikt XVI. v prejave Ratyzbone uvádza, že sú príčinou rozbitia jednoty viery a rozumu, čo mýli mnohých ľudí. Cituje sa de Oliviera, ktorý popísal tri etapy „revolúcií“: protestantizmus, revolúcia francúzska, komunizmus. Piata téza: keby Cirkev nekristianizovala svet, svet by znesvätil Cirkev. Po II. Vatikánskom koncile mnoho kresťanov začalo sekularizmus, jeho postup, chápať ako čosi pozitívne. Ale to viedlo k tomu, že sa stratila mnohým nadprirodzená súvislosť viery, kresťanstva. Napríklad „Teológia oslobodenia“, ktorá sa stala výrazom dočasného mesianizmu. Ako príklad sekularizácie. Kresťanstvo zbavené nadprirodzeného by sa stalo iba politickým a nakoniec dezintegrujúcim činiteľom pre spoločnosť. Šiesta téza: Medzi kresťanstvom a sekularizmom existuje antagonizmus, a nie zhoda. Autor uvádza, že oslabenie katolicizmu v XX. storočí je tým, že sa odmietlo kresťanstvo ako bojujúce o niečo. Naopak, presadilo sa povedomie, že Cirkev odmieta svet a uzatvára sa pred ním, čo viedlo k neefektívnemu dialógu so svetom, ktorého dôsledkom je dekristianizácia. Autor píše, že sa využíva psychologický teror a súdy ako nástroje doktríny „antikresťanstva“. Čo môže viesť do novej epochy prenasledovania kresťanov. Siedma téza: Kresťanstvo je náboženstvo, ktoré si človek vyberá voľbou a nemôže byť nikomu nanútené. Disponuje sa iba slovom a príkladom. Iné náboženstvá aj dnes hovoria o sile ako nástroji svojho šírenia. A ôsma téza: Kresťanstvo má obranný charakter a pripomínajú sa križiacke výpravy, že by nikdy neboli vznikli, keby sa kresťanom dovolilo žiť Evanjelium aj v prostredí, kde pôsobil Ježiš Kristus. Chceli iba zabezpečiť právo na toto vyznanie aj v tomto prostredí, ktoré ho popieralo. Podobne moslimský tlak určil spôsob obrany na západe Európy, ako aj tlak barbarov na východe Európy na kresťanské kraje určil spôsob obrany. Deviata téza: V podstate každého spoločenstva vidieť snahu o právo prirodzené. Ak sa uplatňuje vzťah medzi vierou a rozumom, poriadkom časným a duchovným, ak je právo Božie a prirodzené hľadané aj vlastným usilovaním, strácajú sa všetky problémy politické, ekonomické a spoločenské. Vystačí Dekalóg, aby zabezpečil potrebné dobrá ľuďom. Desiata téza: Obnovenie všetkého v Kristovi, to je cieľ, o ktorý sa majú usilovať všetci kresťania. Obnova v jeho duchu a rozmere. Nemôže to byť bez spolupráce s Božou láskou. Aby sa neostalo iba pri práve vyplývajúcom z prírody, ale aby sa ono povznieslo. Kráľovstvo Božie nie je nemožnosť, ale to je úplne normálna a akceptovateľná forma organizácie života spoločnosti. Aj fatimské posolstvo je výzvou na takúto premene sveta. Spomeňme si, že Panna Mária povedala: nakoniec zvíťazí moje nepoškvrnené srdce. Spomeňme si obrátenie Ruska. To sú dynamizmy, nadprirodzené vplyvy, oproti iným, relativizujúcim a ťahajúcim dole.

Táto recenzia je obsiahla, pretože nemám vedomie, že by bola táto kniha dostupná v slovenskom preklade. Je dôležitá, pretože prináša osvetlenie mnohých procesov, ktoré aj na Slovensku pozorujeme.

STANISLAV HVOZDÍK

Snímka: Ján Motulko

KULTÚRA
dvojtýždenník závislý od etiky
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: *Július Binder* (predseda), *Anton Hlinka* *Richard Marsina, Tibor Kovalik (Kanada), Vladimír Kubovčík*. – Šéfredaktor: *Teodor Križka*. – Cena jedného čísla je 1,20 € – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O.BOX 164 , 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo EV 757/08. – Nevyžiadané rukopisy nevraciame. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk – www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Giovanni Papini

Legenda o Veľkom Rabínovi

Obrovská sála v paláci pápežovom; začiatok noci. Na stole, velikánskom a čiernom, strieborná trojknôtová lampa namáhavo láme masívne tône auly. Za stolom na neviditeľnom kresle drobný starec, celý biely. Bledučké spánky a vychudnutý výzor, jasné oči, biely šat. Je to pápež Celestín VI.; sám, čaká. V pozadí sa otvoria dvere. Fialovo odetý muž uvádza očakávaného návštevníka a zmizne.

Sabbatai ben Schalom, Veľký Rabín vyhnanstva, blíži sa dlhým a ťažkým krokom k stolu a svetlu. Je už na prahu staroby, ale vzpriamený ešte a silný. Hrdzavé vlasy splývajú mu na šiju. Ostro červená brada splýva mu až konča pŕs. V mŕtvolnobledej tvári blyskajú čierne perly očú. Veliteľský nos klenbí sa nad hrubé pery, ktoré odkvitajú medzi ježovitými fúzami. Baršúnový dlhý plášť až po päty zahaľuje vznešenú postavu Veľkého Rabína.

Keď dôjde pred pápeža, zastaví sa a pozdáva sa, že chce kľaknúť, ale len bez slova skloní hlavu. Celestín VI. ho pozoruje svojimi priezračnými očami samotára a dvíha ruku na požehnanie, ale nedokončí gesto. Potom začne: „Vraveli Nám, že už oddávna túžiš prísť, aby si nám v mene svojho národa zvestoval radostnú novinu. Chceli by sme vypočuť tvoju žiadosť, lebo zástupca Kristov musí prijať všetkých, ktorí sa k nemu obracajú. Hovor teda! Počúvame ťa.

„Svätosť,“ hovoril vysokým hlasom Sabbatai ben Schalom, „z hlbín srdca ďakujem za Vašu blahosklonnosť. Je to najstrašnejšia a najnešťastnejšia chvíľa môjho života. Už roky ju čakám vo vzlykoch a modlitbách. Netušíte, nad čím všetkým som musel zvíťaziť v sebe i mimo seba, aby som dospel k tejto hodine. Západ i Východ videli moje slzy a počuli moje úpenlivé prosby. Preklali ma pochybnosti, opustili ma žiaci, priatelia plakali nad mojím pozabudnutím sa, nepriatelia sa pokúšali zabiť ma. Ale napokon po noci agónie svitol veľký deň víťazstva. Podarilo sa mi poraziť sofistov, presvedčiť váhajúcich, oduševniť vlažných, uprosiť tvrdohlavých. A tak všetci Židia, roztrúsení po všetkých krajinách zeme, poznali svetlo a hovoria k Vám mojimi ústami. Všetci moji bratia sú ochotní vyznať, že Ježiš Kristus je pravý Mesiáš, potomok Dávidov, jednorodený Syn Boží. Všetci netrpezlivo očakávajú chvíľu, aby mohli byť prijatí do Cirkvi, ktorú On založil, a aby sa mohli stať, Otče Svätý, vašimi synmi.“

Sabbatai ben Schalom sa odmlčal a skúmal pohľad Celestína, ako keby žiadal alebo očakával od neho aspoň slovka. Ale starý pápež sa ani nepohol a mlčal, ponorený do svojich myšlienok, ako keby nebol počul.

Tu Veľký Rabín pokračoval nižším hlasom: „Azda sa Vám táto zvesť pozdáva byť neuveriteľnou, že sa bojíte, ako keby ste mali do činenia s chvastúnom alebo bláznom. Ale hovorím Vám v pravde, že už nás unavilo to večné opovrhovanie, potupovanie a rozháňanie. I my, po toľkých storočiach, pociťujeme túžbu, aby sa na nás nedívali ako na prašivých v cudzej zemi, ako na potomkov Kainových a spoluvinníkov Judášových. Chce sa nám stisnúť bratsky ruku, nájsť úsmev pohostinstva, cítime potrebu prisadnúť na vaše posedenia, chceme pocítiť bozk odpustenia na svojej tvári, chce sa nám milovať a byť milovanými. Všetku svoju nádej skladáme do Vás, Svätosť. Srdcia nám idú vyskočiť pri myšlienke na deň, v ktorom by ste ráčili rozhrešiť bohovrahov a požehnať zlorečených. So súhlasom svojich spolubratov pripravil som obrady zmierenia. V deň, ktorý sa Vám zapáči vybrať, prihrnú sa zástupy Židov z každého geta a zo synagóg z každej strany sveta. Nekonečná procesia prejde Rímom, spievajúc kajúcne žalmy a zhromaždí sa pred Svätým Petrom. Všetci budeme mať čierne plášte a popol na hlave. Do stredu námestia poznášame všetky výtlačky Talmudu a Midrascim, ktoré len bude možno zohnať a vlastnými rukami podpálime oheň. Len čo vyhasne vatra lží, hlas trúb oznámi ticho. Dvanásť rabínov po sebe, podľa kmeňov, budú čítať formulu slávnostnej prísahy v mene ľudu, ktorý na znamenie súhlasu po každej prestávke zvolá Amen! Tu Vaša Svätosť, obklopená kardinálmi, prímasmi a biskupmi, zjaví sa v bráne baziliky. My všetci na kolenách budeme spievať žalm najúpenlivejšej prosby De profundis clamavi a naše zúfalé hlasy zachvejú sa tvárou neba. Keď nastane ticho, poviete mocou, ktorú Vám dal Kristus a Peter, slová, ktoré rozhrešujú a očisťujú, i udelíte synom Abrahámovým požehnanie Ducha Svätého. Vtedy povstaneme, strasieme popol z hlavy, zhodíme na zem čierne plášte a uvidíte nás odetých do bielych tuník katechumenov. Za Vami pôjde náš obrovský sprievod, aby naplnil chrám, spievajúc hymny vďaky a plesania. A od Vás závisí, ktorý deň umyjeme sa vodou spasenia a ktorý deň budeme môcť nasýtiť svoju dušu prepodstatneným telom Vzkrieseného.

Veľký Rabín mlčal a ešte raz sa zabodol čiernym blyskotom svojich zorníc do bledej priezračnej tvári, ktorá stála pred ním. Pokým Sabbatai vyprával, pápež neprejavil nijaký úžas alebo radosť. Ale po chvíli, keď sa chystal odpovedať, pozdávalo sa, ako keby nepredvídaný závoj melanchólie zahalil jeho dobré sivomodré oči.

„Ak je všetko pravda, čo si povedal“, prehovoril spokojným a trpezlivým hlasom, „ďakujem Najvyššiemu, že si vyvolil práve mňa, služobníka nehodného, aby som videl tak veľký zázrak a prijal tak neočakávané potešenie. Ak je pastier šťastný, že nájde jednu stratenú ovečku, jeho radosť bude tisíc krát väčšia, ak nájde celé stádo, ktoré sa stratilo. Boli ste prvorodenými prisľúbenia a pri stole Otcovom je vždy dosť miesta pre blúdiacich synov, ktorí znovu našli svetlo ducha. Ale naša zodpovednosť v úrade, ktorý nám Prozreteľnosť ráčila zveriť, je veľká, väčšia než môžeš tušiť. A prv, než vyslovíme slová, ktoré očakávaš, sme povinní sa pýtať a uvažovať. Kresťanský ľud a predovšetkým Boh, nevedel by nám odpustiť neuvážené a prenáhlené rozhodnutie. Musíme teda potlačiť prirodzené pohnutia nášho ducha a skúmať hlbšie tvojho ducha. Nečuduj sa, že vec preťahujeme a neuraz sa pre otázku, ktorú ti dám. Poznám dobre Židov a viem, že praktizujú do, ut des. Povedz mi bez okolkov, čo žiadate za svoje obrátenie. Ak je to vec spravodlivá a je to v našej moci, radi súhlasíme. „

Pri týchto posledných slovách Sabbatai ben Schalom veľmi zbledol a jeho pery počali sa chvieť.

„Svätý Otče, vidím, že skutočne Duch Svätý je s Vami a že máte charizma rozoznávania duchov. Vaša inšpirovaná múdrosť vedela čítať v tajomstvách mojej mysle. A musím sa priznať, že môj národ mi uložil intervenovať u Vás, aby sme dostali milosť odmeny za naše pokánie a za náš návrat. Neodvážil som sa to povedať, ale teraz dôverujem, že ma Vaša otcovská dobrota vypočuje. Žiadame len jednu vec: aby ste odstránili z cirkevného roku Týždeň utrpenia. Prešli už stáročia od zločinu našich otcov, a tiež pre ten najpríšernejší zločin musí prísť deň premlčania. Pamiatka bohovraždy ostane nezmenená, ale len v knihách. Preto nežiadame, aby ste okypťovali alebo falšovali Evanjeliá, ale len to, aby ste zrušili Svätý týždeň, t.j. aby sa slávnostne svätil len sviatok Paschy, pamiatka Vzkriesenia. Keď sa staneme kresťanmi, nebudeme môcť zniesť, aby sa každú jar vo všetkých kostoloch kresťanského sveta opakovala spomienka našej hanebnosti. Otec v podobenstve neopakuje každú sobotu synovi históriu jeho úteku.“

„Sabbatai ben Schalom“, prerušil ho Celestín hlasom plným a rozhodným, „tvoji otcovia nevedeli čo činia a ty nevieš čo hovoríš. Ako by sme sa mohli radovať zo dňa Vzkriesenia, keby sme zároveň neplakali nad agóniou Utrpenia. A ako by sa mohla pochopiť nevýslovná obeť Vykúpenia bez Getsemani a Synedria, bez Pretória, bez Kalvárie? A pozdáva sa ti možným, aby dakedy Cirkev, už hoc i preto, aby prijala národ Márie a Pavla, mohla vymazať to, čo je básnickým vrcholom jej modlitieb?“

„Mohlo by sa rozmýšľať“, odpovedal Veľký Rabín, „o kompromise: zachovať liturgiu Utrpenia, ale nezmieňovať sa o Židoch. Len Pilát a Rimania mali by sa predstaviť ako vinníci a bohovrahovia.“

„Táraš, Sabbatai. To, čo hlúpo predkladáš, bolo by urážkou spravodlivosti a pravdy. Rimania boli jednoduchými materiálnymi vykonávateľmi. Boli vojaci a museli poslúchať. Nie oni sú vinovatí. A Pilát bol vzpierajúcou sa obeťou vašich obvinení a vašich hrozieb. Keby ste ho neboli ošmekli, nebol by privolil smrť Spravodlivého. Židia a jedine Židia vymysleli a chceli bohovraždu.“

„Dobre. Prijímame všetku vinu. Naši otcovia žiadali, aby Krv Kristova padla na nich a nechceme ich zaprieť. Pozri sa na naše vlasy a najdeš v nich ešte dajakú kvapku Krvi Ježišovej. Ale tento hanebný krst nemá byť prekážkou nového krstu, ktorý žiadame od Vás. Sme ochotný vykúpiť krv, vyliatu naším národom. Každú kvapku zaplatíme báječne. Svätá stolica je chudobná. Treba jej vysielať apoštolov k pohanom, budovať kostoly, živiť svojich služobníkov, pomáhať svojim chudobným. Dáme vám všetko, čo vám chybuje. Cirkev nebude nikdy tak bohatá, ako po našo prinavrátení. Zložíme ako zmiernu obetu k oltáru Svätého Petra všetko zlato, ktoré budeme vedieť zhromaždiť v našom spoločenstve. Prinesieme k vašim nohám vrecia, plné všetkých peňazí celého sveta a keď nebude dosť, zlaté svietniky, zlaté poháre, zlaté sochy, zlaté medajle, zlaté prúty. Ľudské oči nevideli nikdy ligotať sa odrazu toľkú horu zlata. Milióny a milióny. Povedzte len slovo a budú vaše.“

Slonovinová bledosť Celestínovej tváre zmramorovatela.

„Sabbatai, rúhaš sa! Chcel by si zaplatiť Krv Božiu, Krv Syna Božieho, Krv Boha niekoľkými karátmi zlata, kovu! Ale nevieš, alebo ti nepríde na um, že jediný atóm tejto krvi stojí viac, ako všetko zlato v útrobách zeme?“

„Svätý Otče, nepohrdnite naším darom. Prv než ho odmietnete, uvážte, čo všetko by ste mohli spraviť s týmto pokladom; zachrániť nešťastných, vykúpiť otrokov, uzdraviť chorých, ošatiť nahých, utíšiť nepriateľov. Národy zo všetkých strán by sa vrhli k Vašim nohám: láska je mocnejšia než všetky apológie. A Kristus na nebesiach bude šťastný, že prijímate s láskou jeho chudobných, to jest, jeho samého.“

„Nemysli si, že ma budeš pokúšať. I láska môže byť osídlom Satanovým. Nechci aby som povedal, že v každom Židovi ožíva Judáš. Pána ste predali za tridsať strieborných a dnes a dnes by ste ho chceli kúpiť za ovocie, ktoré ste nahonobili po storočiach lotrovstvom svojich úžier. Táraš do sveta, Rabín. Cirkev nepredá za nič svojho Boha.“

„Veď chceme len to, čo Kristus rozkázal bohatým. Zriekame sa svojho zlata, stávame sa chudobnými a neodetými z lásky k nemu. Čo viac môžete žiadať? A je to spravodlivé, nazvať diabolskou našu poslušnosť Evanjeliu?“

„Zabúdaš, že vaša ponuka sa viaže na simonickú zmluvu. Nie je spontánnym darovaním, ale výmenou, podriadenou opovážlivej a neprijateľnej požiadavke. Nemôžeme odstrániť ani slabiku y tragédie Umučenia, ani keby si pochoval Rím pod celé pohoria zlata. Sme ochotní odpustiť všetko, ale nie je v našej moci zrušiť alebo sfalšovať ani len jotu z kresťanského kultu. Ako výmenu za naše odpustenie žiadame len srdečný čin ľútosti. Ale aby sme obsiahli odpustenie Kristovo, nestačí len výčitka, ktorá môže byť výsledkom strachu, ani poslušnosť k jeho Cirkvi, ktorú môže diktovať protiúčet. Tým menej ponúknutie zlata; ponúknutie, ktoré by si myslelo, že kúpi Nebo za žltý kov zeme. Kristus je láska a žiada si lásku. Ale vy ešte aj dnes vyprávate ako urazení duchovia a ako obchodníci. Ste ešte takí, akí ste boli na púšti pod Sinajom, rozmýšľate vždy vždy ako Šimon Magus. Vaše srdce sa nezmenilo. Z únavy alebo z lásky k pokoju chcete sa podriadiť Cirkvi, ale nemilujete naozaj Krista, lebo nie ste ochotní trpieť, aby ste si zaslúžili jeho lásku.“

„Svätý Otče“, prerušil ho Sabbatai skoro zúrivo, „a netrpeli sme dosť? Spálili naše mesto, hebrejské matky museli sa živiť telom svojich dietok, našu vlasť zaujali, všade na zemi nás decimujú, olupujú, rozháňajú. Toľko storočí utrpenia a pokorovania nestačí udobriť toho, ktorého sme zabili?“

„Bolo by stačilo, keby ste boli prijali martýrium vďačne, ako vinník, ktorému sa otvorili oči, prijíma spravodlivý trest. Ale vo vašich srdciach, otrávených nenávisťou, pociťovali ste tieto prenasledovania ako pomsty a nie ako plod a liek viny. A preto sa vám toto utrpenie nemôže počítať ako zásluha. Toto ešte chápete: zlo za zlo, dobrodenie za dobrodenie; ale chýba vám ten nápor čistej lásky, ktorá sa raduje z handier, ktorá ochotne dáva všetko tomu, kto berie trochu, ktorá za zlo platí tisícnásobne dobrom. Len touto láskou získava sa Ježiš. Ak nedokážete, že ju máte, nebudem vás môcť prijať do Cirkvi.“

„Svätý Otče, láska neposlúcha ani rozum ani vôľu. Chápeme, že musíme milovať a túžime milovať tak, ako hovoríte. Ale pomyslite aký bol život pred a po bohovražde. Urobte, aby sme vstúpili aj my do Cirkvi Kristovej a po čase budeme schopní milovať, ako sa patrí. Táto túžba byť zajedno s tými, ktorí v neho veria, nie je už znamením a počiatkom lásky? A nie sme ochotní z lásky k nemu zrieť sa bohatstva, ktoré je naším životom? A keď vrchol zákona Evanjelia je v odpustení urážok, vedzte, že sme rozhodnutí aj odpustiť!“

„Odpustiť? Vy, ktorí ste sa priznali za pôvodcov neodpustiteľného zločinu? Nuž a komuže by ste chceli odpustiť?“

„Rozpamätajte sa! Otec nás zgniavil svojím Zákonom a nechal nás bez ochrany proti utláčateľom. Syn dovolil, aby sa všetky kresťanské národy na našom bezbrannom národe vyvŕšili za jeho smrť. Jeden i druhý, rozličné osoby jednej Bytosti chceli a strpeli naše pohromy a naše súženia. Boh bol od storočí naším veľkým nepriateľom. A nepriateľ nešľachetný: Pán všehomíru, ktorý sa rozzúri proti davu kočovníkov! Hovoril, že máme odpúšťať nepriateľom a my skláňame hlavy k poslušnosti. A odpúšťame aj Jemu, jemu skôr než ľuďom. Zapríčinili sme vraždu Boha a bola to vina príšerná, ale dnes odpúšťame Bohu; a je to posledné úsilie, ktoré môžeme žiadať od nášho zbitého a otráveného srdca. Opakujem Vám v mene všetkých Židov, že odpúšťame svojmu prenasledovateľovi, že odpúšťame Kristovi. Nikto sa to neodvážil povedať, ale viete, že sme inakší ako druhí ľudia. Ak nestačí ani táto najvyššia obeť, čo iného chcete od nás? Opovrhli by ste týmto dôkazom lásky, ako ste opovrhli našimi peniazmi? A chceli by ste nám pred očami zavrieť brány.“

Sabbatai mlčal a pozoroval pápeža. Tu zbadal, že pápež plače. Z jeho tichých očí v modlitbe zostarnutého decka rinuli sa prúdy sĺz, výrony súcitu vo vráskach líc.

„Plačete!“, zvolal Veľký Rabín triumfujúcim hlasom. „Teda milosrdenstvo premohlo každú pochybnosť! Chvála Najvyššiemu teraz i naveky! Môžem Vás nazvať otcom? Odpovedzte, hovorte!“

Ale pápež len plakal a mlčal. Sabbatai vrhol sa na zem a volal: „Povedzte teda to slovo, na ktoré čakám už tisíce dní! Zástupca Kristov, nástupca Petrov, otec ľudí, hľa, som pri vašich nohách. Odpovedzte, v mene Boha Abrahámovho a Jakubovho!“

Celestín, ešte vždy plačúc, pohol sa zo svojho miesta a kostnatou bielou rukou zdvihol Žida zo zeme. Ale nepovedal ani slova. A slzy sa ešte prudšie liali po ožiarenej bielobe tvári. Sabbatai sa mlčky díval na tieto slzy a napokon pochopil: pápežova odpoveď je v tomto plači. I on by chcel plakať, ale nemôže: cíti, ako sa mu hrdlo zviera, ale v suchých očiach trblieta sa odraz mučivého smútku. Po chvíľke hlboko sa pokloní a rýchlymi krokmi ponáhľa sa ku dverám.

V šerej a obrovskej sále počuť hlas pápeža, ktorý šepce modlitbu Zeleného štvrtka: Oremus et pro perfidis Judeis; ut Deus et Dominus noster auferat velamen de cordibus eorum ... Modlime sa i za zradných Židov, aby Boh a Pán náš sňal závoj z ich sŕdc ...

Z knihy Láska alebo smrť,
SSV, Trnava 1943.
Preklad Mikuláš Šprinc